



Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Patrik Berge		HSU 16-18/HSU 9
Handledare		Antal ord: 13 818
Dr. Emma Björnehed	Beteckning	Kurskod
		2HU067
<p>Hur förklaras framgång i kustförvarsoperationer genom tillämpningen av kombinerade vapen? En teoriutvecklande ansats med fallstudier av Salerno 1943 och Falklandsöarna 1982</p> <p>Sammanfattning: När det föreligger ett hot om angrepp via havet är förmågan till kustförsvaret vitalt. Kustförsvaret ska verka i en utmanande stridsmiljö där elementen hav, luft och land möts. Genomförande av kustförsvaret samlas normalt under begreppet kustförvarsoperationer. Forskningsläget pekar på att förmågan till kustförsvaret är viktigt för en kuststat, samtidigt är det konceptuella teoretiska ramverket för dess genomförande utvecklat. Ur ett manöverteoretiskt perspektiv utgör kombinerade vapen en generell konceptuell metod avseende genomförande av strid. Undersökningens syfte utgörs av att utöka den förståelsen för hur framgång i kustförvarsoperationer kan förklaras genom tillämpning av kombinerade vapen. Forskningsdesignen är konstruerad såsom en jämförande fåfallsstudie, med olika utfall. Undersökningens analysenheter består av två empiriska fall, kustförvarsoperationerna vid Salerno 1943 respektive Falklandsöarna 1982.</p> <p>Resultatet pekar på ett samband mellan tillämpning av kombinerade vapen och graden av framgång i kustförvarsstriden. Resultatet pekar också på att dessa principer ofta, men inte alltid, är interrelaterade mellan varandra och att det finns ett samband mellan förmågan att exploatera en vunnen framgång och dess varaktighet och effekt. Generaliseringsambitionen avseende resultatet måste betraktas utifrån att endast två fall som undersökts. Detta medför att fler empiriska prövningar på fall av kustförvarsoperationer kan utgöra förslag för fortsatt forskning.</p> <p>Nyckelord: Kombinerade vapen, Kustförsvaret, Operationer, Taktik, Robert Leonhard.</p>		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	3
1.1 INTRODUKTION	3
1.2 DISPOSITION	4
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	5
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	6
1.4 MATERIAL, CENTRALA BEGREPP OCH AVGRÄNSNINGAR	6
2. TEORI	10
2.1 INLEDNING	10
2.1 TEORETISKT RAMVERK.....	10
2.2 TIDIGARE FORSKNING	10
2.2.1 Tidigare forskning - kustförsvar	10
2.2.2 Tidigare forskning - kombinerade vapen.....	14
2.2.3 Slutsatser tidigare forskning	16
2.3 KOMBINERADE VAPEN SOM ANALYSVERKTYG.....	16
2.3.1 Introduktion till Robert Leonhards teoretiska modell.....	16
2.3.2 Teorins komponenter.....	17
2.4 DISKUSSION AVSEENDE UNDERSÖKNINGENS TEORI	19
3. METOD	21
3.1 INLEDNING	21
3.2 FORSKNINGSDESIGN	21
3.2.1 Val av empiriska fall.....	22
3.2.2 Metoddiskussion.....	23
3.3 OPERATIONALISERING	25
3.3.1 Den komplementära principen.....	25
3.3.2 Dilemmaprincipen.....	25
3.3.3 Alcyoneusprincipen.....	26
4. EMPIRISK UNDERSÖKNING.....	27
4.1 INLEDNING	27
4.2 MATERIAL OCH KÄLLKRITIK	27
4.3 KUSTFÖRSVAR AV SALERNO, 1943.....	28
4.4 KUSTFÖRSVAR AV FALKLANDSÖARNA, 1982.....	30
4.5 ANALYS	33
4.5.1 Analys av den komplementära principen	33
4.5.2 Analys av principen dilemman.....	36
4.5.3 Analys av Alcyoneusprincipen.....	39
5. AVSLUTNING	43
5.1 INLEDNING	43
5.2 SYFTET OCH DET VETENSKAPLIGA PROBLEMET	43
5.3 RESULTAT OCH SLUTSATSER.....	43
5.4 RESULTATDISKUSSION	46
5.5 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	48
6. LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING.....	49
6.1 LITTERATUR.....	49
6.2 ARTIKLAR, RAPPORTER, ANDRA KÄLLOR	50
6.3 ELEKTRONISKA KÄLLOR	50

1. Inledning

1.1 Introduktion

“It must be the objective of the fight for the coast to throw the enemy back into the sea or to prevent him from gaining freedom of operation after he had landed. A more or less considerable loss of territory is of minor importance.”

Fältmarskalk Albert Kesselring.¹

Citatet från Albert Kesselring härleds från givna riktlinjer innan kustförsvarsoperationen vid Salerno 1943. Citatet omfamnar det centrala när en fientlig amfibieoperation ska avväjas, att förvägra motståndaren att etablera ett fotfäste och därigenom inte heller kunna utveckla fortsatt anfallskraft. Men vad leder till framgång i genomförandet av kustförsvar i denna vid speciella stridsmiljö?

Analyser av krigshistoria och operationskonst påvisar att kustförsvar utgör en betydande militär och säkerhetspolitisk utmaning för en kuststat.² Att angripa en kuststat innebär att havet är av central betydelse. Detta för att det ibland är det enda alternativet för en offensiv rörelse samt att havet, precis som för handeln, erbjuder möjligheter för transporter av stora kvantiteter. Den militära och säkerhetspolitiska utmaningen för en kuststat är att skydda tillgången till havet, samt mot angripare med avsikt att använda kusten som infallsport.³ Undersökningen förhåller sig till ett perspektiv utifrån konventionell krigföring, där angriparen har en ambition att ta och behärska ett område på försvararens territorium. Sedan 2009 har den militära hotbilden i Norden stegvis försämrats, främst med anledning av ryskt agerande och omvärldens motreaktioner på detta. Svensk säkerhetspolitik har sedan dess förändrats till att fokusera mer på nationellt försvar.⁴ Med en ökad ambition av nationellt försvar mot ett väpnat angrepp och det faktum att Sverige är att betrakta som en kuststat, gör också att kustförsvaret åter kommer i fokus. Tidigare sjömaktssteoretisk forskning pekar på vikten av förmågan till ett

¹ Gatchel, Theodore, L, *At the Water's Edge, Defending Against the Modern Amphibious Assault*, (Annapolis, Naval Institute Press, 1996), s.39.

² Boykov, Leonid, V, “Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations”, *Military Thought*, Vol 14:2, 2005, s.76.

³ Børresen, Jacob, “The seapower of the coastal state”, *Journal of strategic studies*, Vol 17:1, 1994, s.154f.

⁴ Britz, Malena & Westberg, Jacob, “Sveriges Återtåg till Närområdet”, *Internasjonal politikk*, Universitetsforlaget, Årgång 73:3, 2015, s.425.

effektivt kustförsvar. Denna tidigare forskning är i huvudsak fokuserad på avskräckning. Samtidigt är forskningen avseende genomförandet av kustförsvarsstriden svagt utvecklad.⁵ Forskningen är förtjänt av en teoretisk utveckling för att omfatta även ett genomförande av kustförsvaret. I undersökningen kommer kustförsvarets genomförande att benämnas som kustförsvarsoperation. Undersökningen har en tydlig teoretisk tyngdpunkt och det teoretiska ramverket omfattar såväl *kustförsvarsteori* samt teori avseende *kombinerade vapen*. Undersökning ställer frågan om hur tillämpning av teori avseende kombinerade vapen kan förklara framgång i en kustförsvarsoperation? Kombinerade vapen är en generell konceptuell metod avseende genomförande av strid.⁶ Undersökningens analys genomförs utifrån en operationalisering av en teori gällande kombinerade vapen. Denna teori har en tydlig manöverteoretisk utgångspunkt och är konstruerad av Robert Leonhards modell bestående av tre principer.⁷ Inom ramen för detta undersöks förklaringskraften av denna teori på fallstudier av historiska kustförsvarsoperationer. De två fall som utgör undersökningens analysenheter är det tyska kustförsvaret av Salerno 1943 och det argentinska försvaret av Falklandsöarna 1982. De oberoende variablerna utgörs av Leonhards tre principer och den beroende variabeln utgörs av framgång i kustförsvarsstriden.

1.2 Disposition

Undersökningen innehar en struktur med fem kapitel. Det första kapitlet, *Inledning*, syftar till att förklara undersökningens struktur och omfattning. Kapitlet omfattar en introduktion till ämnet. Därefter redovisas undersökningens problemformulering med forskningsfråga och sedan en övergripande beskrivning av använt material. Kapitlet avslutas med en definition av centrala begrepp och en redovisning av de avgränsningar som varit nödvändiga för undersökningen.

Det andra kapitlet, *teori*, inleds med en redogörelse för tidigare forskning avseende både kustförsvarsteori och teori gällande kombinerade vapen. Därefter framställs en ingående

⁵ Børresen, "The seapower of the coastal state", *Journal of strategic studies*, s.148-175; Speller, Ian, *Understanding Naval Warfare*, (Abingdon: Routledge, 2014). s.101; Till, Geoffrey, *Seapower, A Guide for the Twenty-First century*, 3 uppl., (New York: Routledge, 2013); s.203f, Vego, Milan, *Naval strategy and operations in narrow seas*, 2. uppl., (London: Routledge, 2003). s. 221f.

⁶ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin – MSD 16*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2016), s.62f.

⁷ Leonhard, Robert, R, *The Art of Maneuver – Maneuver-Warfare Theory and AirLand Battle*, (Novato, CA: Presidio Press, 1991), s.91-111.

beskrivning av Robert Leonhards teori och dennes teoretiska modell om kombinerade vapen. Kapitlet avslutas med en diskussion kring denna teori.

Det tredje kapitlet, *metod*, inleds med att beskriva undersökningens forskningsdesign och de metodologiska vägval som är centrala för undersökningen. Därefter beskrivs och motiveras valet av empiriska fall, sedan genomförs en metodologisk diskussion kopplat till genomförda metodologiska vägval. Avslutningsvis presenteras genomförd operationalisering av Leonhards teoretiska ramverk.

Det fjärde kapitlet, *empirisk undersökning*, utgör undersökningens analys genom empirisk prövning. Inledningsvis introduceras de empiriska fallen, därefter genomförs analys och redovisning av delresultat.

Det femte kapitlet, *avslutning*, inleds med en återkoppling till undersökningens syfte och vetenskapliga problem. Därefter redovisas resultat och slutsatser där svar på forskningsfrågan framgår och genomförs en resultatdiskussion. Kapitlet avslutas med förslag på vidare forskning kopplat till genomförd undersökning.

1.3 Problemformulering

Problemformuleringen är utformad med utgångspunkt i en viss teoretisk problematik. Problematiken är identifierad ur en föreliggande brist i aktuellt forskningsläge. Befintlig kustförsvarsteori är i huvudsak att anse som för generellt hållen och huvudsakligen inriktad på avskräckning.⁸ Det vetenskapliga problemet i denna undersökning utgörs av att teori avseende genomförandet av gemensamma kustförsvarsoperationer är svagt utvecklad. För svenskt vidkommande är kustförsvar inom ramen för det nationella försvaret åter i fokus. Sedan 2013 beskriver den svenska marinen tre dimensionerande operativa koncept som utgörs av operationstyperna sjöövervakning, sjöfartsskydd och kustförsvar.⁹ Det teoretiska konceptuella området avseende kombinerade vapen är jämfört med genomförande av kustförsvar bättre utforskat. Teori avseende kombinerade vapen är generellt utformad och kan därför också vara lämplig i kontexten av

⁸ Børresen, "The seapower of the coastal state", s.151ff, 170; Speller, *Understanding Naval Warfare*, s.101, Till, *Seapower*, s.203f.

⁹ Försvarsmakten, *Marinens utveckling*, (Karlskrona: Sjöstridsskolan, 2013), s.6.

kustförsvarsoperationer. En välutvecklad teori avseende kombinerade vapen med tillhörande teoretisk modell är konstruerad av Robert Leonhard. Det är en didaktisk modell som är konstruerad kring tre principer, mellan vilka det också finns vissa kausala samband sig emellan. Leonhard har i sin konstruktion av teorin en tydlig manöverteoretisk utgångspunkt.¹⁰

1.4 Syfte och frågeställning

De flesta kustförsvarsoperationer som möter amfibieoperationer har misslyckats, men vissa har varit mycket nära att lyckas.¹¹ Vad är det som gör att några kustförsvarsoperationer har lyckats bättre än andra? Undersökningens övergripande syfte är att i den specifika kontext som kustförsvarsoperationen har att verka i, bringa förståelse för hur framgång kan förklaras. Detta genom att undersöka förklaringskraften av Leonhards modell avseende kombinerade vapen i två historiska fall. Tillämpning av kombinerade vapen är en generell konceptuell metod för genomförande av strid.¹² Därav är kustförsvarsoperationen förtjänt av att belysas med en teoretisk utgångspunkt i kombinerade vapen. Slutsatser av detta används till en ansats att utveckla kustförsvarsteori avseende genomförandet av striden. Följande forskningsfråga söker undersökningen svar på; *Hur kan teori avseende kombinerade vapen förklara framgång i kontexten av gemensamma kustförsvarsoperationer?*

1.4 Material, centrala begrepp och avgränsningar

Reliabilitet, validitet och intersubjektivitet utgör betydelsefulla hörnstenar att bygga ett vetenskapligt arbete på. I syfte att skapa förutsättning för dessa hörnstenar klarläggs här anspråkstaget material, definiering av centrala begrepp samt styrande avgränsningar.

Det använda materialet har analyserats och valts utifrån de källkritiska principerna, *äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet*.¹³ Det material som används delas in i två huvudsakliga kategorier. Den första kategorin utgörs av militärteoretiskt material och den andra av empiriskt material till undersökningens fallstudier. En närmare redovisning

¹⁰ Leonhard, *The Art of Maneuver*, 79f, 91f, 111.

¹¹ Till, *Seapower*, s.203–207.

¹² Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, s.62f.

¹³ Thurén, Torsten, *Källkritik*, (Stockholm: Liber, 2005), s.13.

ur ett källkritiskt perspektiv av respektive kategori återkommer i kapitlen, *teori* och *empirisk undersökning*.

I syfte att öka undersökningens precision definieras centrala begrepp och betydande avgränsningar tydliggörs. Nedan redovisas de begrepp och avgränsningar som för undersökningen är centrala. Mindre avgränsningar och förklaringar anges i det avsnitt där de behandlas. Generellt förhåller sig både teori och doktrin till att begreppet kustförsvar (*coastal defence*) innebär att möta en rad olika hot och oftast genom att bestrida kustnära sjökontroll. Att bestrida kustnära sjökontroll innebär också förmågan till försvar mot amfibieoperation.¹⁴ Begreppet förekommer även med en snävare definition som endast omfattar försvar mot amfibieoperation och landstigning (*anti amphibious och anti landing operations*).¹⁵ Den svenska definitionen av kustförsvarsoperation beskrivs i marinens taktikreglemente från 2010.

*"Kustförsvarsoperationen syftar till att försvara kustområden och hamnar mot angrepp i form av amfibieoperationer, specialoperationer eller terroroperationer. Operationen är i huvudsak en nationell angelägenhet, men kan efter förberedelser genomföras som stöd för annan nation (eller motsvarande)."*¹⁶

Uppenbarligen finns en rad olika definitioner av kustförsvar och kustförsvarsoperation. Undersökningen förhåller sig till den snävare definitionen av begreppet *kustförsvarsoperation* och definierar detta följaktligen som *försvar mot amfibieoperation*. Övriga definitioner avgränsas med motivet att minska risken för otydlighet genom diffusa gränsdragningar mot andra operationstyper, samt andra medel och metoder för bestridande av sjökontroll.

Då kustförsvarsoperationen i undersökningen ställs mot en amfibieoperation, krävs också en definition av denna. Amfibieoperationen är en operationstyp utgående från

¹⁴ Speller, Ian, *Understanding Naval Warfare*, s.101; Børresen, "The seapower of the coastal state", s.154-162.

¹⁵ Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, s.221f.

¹⁶ Försvarsmakten, *Taktikreglemente för marinstridskrafterna –TRM1(A)*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2010), s.03–12.

havet men som riktas mot land. Normalt kategoriseras amfibieoperationer i fyra huvudkategorier. Den första utgörs av amfibieanfall (amphibious assault) där syftet är att ta och försvara ett område eller objekt. Den andra utgörs av amfibieräd (amphibious raid) som syftar till en temporär insats med en i förväg planerad urdragning. Den tredje, amfibieurdragning (amphibious withdrawal), syftar till att via havet evakuera markförband från en hotad plats vid kusten. Den fjärde och sista kategorin utgörs av amfibiedemonstration (amphibious demonstration), vilket är en typ av militär styrkedemonstration syftandes till att hota eller avleda en motståndare. Kustförsvarsoperationer kan givetvis ställas mot samtliga kategorier av amfibieoperationer, men undersökningen fokuserar på amfibieanfall. Detta då denna kategori innebär högst ambition avseende att exploatera och konsolidera terräng.¹⁷

Undersökningen kommer att förhålla sig till begreppen *anfallaren* och *försvararen*. Anfallaren definieras som den som genomför amfibieoperationen mot den försvarade kusten. Försvararen utgörs följaktligen av den som försvarar kusten mot amfibieoperationen. I undersökningen är det den gemensamma striden på den operativa och högre taktiska krigföringsnivån som studeras, övriga krigföringsnivåer avgränsas, detta då kustförsvar innebär en gemensam angelägenhet för både sjö-, luft- och markstridskrafter.¹⁸ En gemensam operation definieras i sammanhanget av en operation där minst två stridskrafsslåg samordnas.¹⁹

Analysverktyget för att besvara forskningsfrågan utgörs av en operationaliserad modell av Leonhards teori. Andra tolkningar och teoretiska definitioner avgränsas i syfte att öka undersökningens validitet och intersubjektivitet. Då den beroende variabeln utgörs av framgång, är det också lämpligt att definiera vad detta innebär. Två kontrahenter som möts i strid kan båda uppnå framgång, beroende på respektive uppgift och målsättning. Ett enkelt exempel är att egna förband genomför fördröjningsstrid mot en motståndare som anfaller. Om egna förband lyckas vinna tid och tillfoga motståndaren förluster, har egna förband uppnått framgång. Om motståndaren, oaktat fördröjningen, lyckats tagit sitt

¹⁷ Speller, *Understanding Naval Warfare*, s.137ff.

¹⁸ Boykov, "Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations.", s.82f, Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, s.221.

¹⁹ Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2004), s.147f.

anfallsmål har också denna nått framgång. Undersökningen förhåller sig till begreppet framgång såsom uppnådd positiv effekt på försvararens målsättning och genomförande, vilken resulterar i en negativ påverkan på anfallarens målsättning och dess genomförande. I sammanhanget kan framgång vara temporär eller varaktig, men ska för den skull inte sammanblandas med begreppet seger. Seger är inte relaterat till undersökningens syfte och således inte i denna kontext relevant.

2. Teori

2.1 Inledning

I detta kapitel beskrivs inledningsvis hur det teoretiska ramverket är konstruerad utifrån två bärande forskningsområden och dess ingående perspektiv. Därefter redovisas tidigare forskning avseende undersökningens båda forskningsområden. Därefter redovisas Robert Leonhards teoretiska modell avseende kombinerade vapen i en högre upplösning, vilket utgör utgångspunkten för undersökningens analysverktyg. Avslutningsvis genomförs en diskussion avseende Leonhards teoretiska modell.

2.1 Teoretiskt ramverk

Undersökningen har ett stort teoretisk fokus, därav inbegrips den tidigare forskningen inom det teoretiska ramverket. Det teoretiska ramverket består av två forskningsområden samt flertalet perspektiv på dessa. Det första forskningsområdet utgörs av tankegods avseende *kustförsvar* och det andra av *kombinerade vapen*, även material och källkritik är uppdelade på dessa två områden.

2.2 Tidigare forskning

Redovisning av tidigare forskning syftar till en översikt av forskningsläget omfattande undersökningens teoretiska ramverk samt påvisa identifierad teoretisk forskningslucka. Forskningsläget inom respektive område kategoriseras utefter de olika perspektiv som är betydelsefulla för undersökningens genomförande. Avslutningsvis redovisas slutsatserna som inkluderar forskningslucka och vad som behövs för att täcka denna lucka.

2.2.1 Tidigare forskning - kustförsvar

Då kustförsvar normalt sorterar under det militärteoretiska begreppet *sjömacht*, har material från detta område nyttjats. För att nå det aktuella forskningsläget inom detta vetenskapsområde, har det teoretiska tankegodset inhämtats från tiden efter kalla kriget. I syfte att uppnå en hög grad av äkthet och oberoende har uteslutande förstahanandskällor använts.

Beträffande kombinerade vapen har tankegods från två av efterkrigstiden militära tänkare särskilt studerats, nämligen Jonatan House och Robert Leonhard. Dessa

teoretiker utgör utgångspunkt för fortsatt västerländsk manöverteoretisk teoriutveckling angående kombinerade vapen. Leonhards teori är den som utgör utgångspunkten för undersökningens analys. För att utforska aktuellt forskningsläge och har det senaste tankegodset baserat på Leonhards modell analyserats. Detta för att granska om nyare tolkningar bör beaktas alternativt om de fortfarande bekräftar originalversionen. Även inom detta forskningsområde har förstahandskällor kunnat användas.

Perspektiven på kustförsvaret beskrivs i tre huvudsakliga kategorier, konstruerade efter en kategorisering av stater. Det första perspektivet utgörs av Storbritannien och USA. Det andra perspektivet representeras av det ryska och det tredje av det nordiska småstatsperspektivet. Dessa perspektiv representeras av vad de ansedda samtida sjömaktstänkarna i dessa länder framställer avseende kustförsvaret.

Det första sjömaktsperspektivet, Storbritannien och USA, är stater som har haft och fortfarande har en tongivande roll som sjömaktsnationer. Dessa stater har ett sjömaktsteoretiskt arv från de inom ämnet historiskt tongivande sjömaktsteoretikerna, engelsmannen Julian Corbett (1854–1922) och amerikanen Alfred Thayer Mahan (1840–1914).²⁰ Deras arv har förts vidare främst genom de nutida sjömaktstänkarna Milan Vego, Geoffrey Till och Ian Speller som utvecklats och framställt generella tankar avseende kustförsvaret, med material publicerade från 2003 till 2014. Angående kustförsvaret och dess relation till bestridande av sjökontroll beskrivs översiktligt av Vego i boken, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*. Vego beskriver här vikten av att betrakta kustförvarsoperationer som gemensamma operationer och behovet av olika kompletterande system av system. Genom samordning av stridskrafter och dess verkanssystem kan en svagare försvarare besegra en relativt starkare anfallare. Särskilt om försvararen har en utvecklad taktik för sin specifika miljö.²¹ Geoffrey Till beskriver ett antal exempel och idéer kring kustförsvaret i sin bok, *Seapower, A Guide for the Twenty-First century*. Tills slutsatser utgörs av att det inte finns några enkla regler att förhålla sig till, utan att varje tillfälle har sina specifika förutsättningar. Till avslutar sin sammanfattning något dystert, nämligen att de flesta verkställda amfibieoperationer lyckas och de flesta

²⁰ Speller, *Understanding Naval Warfare*, s.3.

²¹ Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*. s.221f.

kustförsvarsoperationer misslyckas.²² Ian Speller bidrar i debatten genom en definition av *Coastal defense* och lyfter likt Vego, fram möjligheterna för den relativt svagare försvararens möjligheter att försvara sig kustnära vatten.²³

Det andra kustförsvarsperspektivet utgörs av det ryska, som i sammanhanget fokuserar på USA och NATO som huvudsaklig motståndare. Leonid Boykov är en rysk professor och officer, specificerad på forskning inom kustförsvar. Den senaste engelskspråkiga artikeln i ämnet som Boykov publicerades år 2005 och fokuserar på utvecklingen efter kalla kriget. Boykov analyserar i artikeln huvudsakligen den amerikanska utvecklingen av amfibiekrigföring och drar därefter ett antal intressanta slutsatser vad det innebär för försvararen.²⁴ Boykov framhåller vikten av att kustförsvar måste utvecklas i takt med att medel och metoder för övrig sjökrigföring utvecklas. Han konstaterar att kustförsvar i huvudsak bygger på *aggressivitet* och *beslutsamhet*. Detta då anfallaren måste kunna angripas effektivt vid alla skeden under amfibieoperationen. Boykov betonar också vikten av integrerade stridskrafter och förmågan till kombinerade vapen vid kustförsvar.²⁵

Det tredje kustförsvarsperspektivet utgörs av det nordiska småstatsperspektivet. Norrmannen Jacob Børresen är en av få som gjort en fördjupad ansats avseende kustförsvar för en mindre kuststat. Børresens artikel "*The seapower of the coastal state*" är publicerad 1993, således relativt nära inpå kalla krigets slut. Børresen konstaterar att marinen i en mindre kuststat bör utformas efter konceptet *kustförsvarsflotta*. Den ska tjäna en mindre stats syften och bör inte konkurrera med stormakternas högsjöflottor på öppet hav. Børresens slutsatser liknar Geoffrey Tills i avseende att ett kustförsvar bör skraddarsys för respektive miljö och aktuella hotbild.²⁶ Børresen fördjupar också en diskussion hur kustflotta och kustartilleri bör kombineras. I detta resonemang är också Børresen framsynt och ger olika förslag på hur kustartilleri bör utformas för att bättre motsvara rådande taktik och teknikutveckling. Exempel på detta är att lämna de fasta installationerna och kraftsamla utvecklingen på rörliga och långgräckviddiga system.²⁷

²² Till, *Seapower*, s.203-207.

²³ Speller, *Understanding Naval Warfare*, s.101.

²⁴ Boykov, "Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations.", s.76-85.

²⁵ Boykov, "Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations.", s.82f.

²⁶ Børresen, "The seapower of the coastal state", s.174.

²⁷ Børresen, "The seapower of the coastal state", s.158-166.

Den tidigare forskning inom kustförsvarsteori pekar på att den vetenskapliga debatten inte är vidare intensiv samt att genomförandet av striden inte står i fokus. Att den vetenskapliga debatten avseende kustförsvar inte är omfattande beror på flertalet orsaker. Ett viktigt skäl varför de större sjömaktsstaterna inte intresserar sig för kustförsvar är att helt enkelt inte upplever en relevant hotbild för detta. De fokuserar i huvudsak på maktprojicering och betraktar således kustförsvar huvudsakligen som något som behöver angripas. Ur ett västerländskt perspektiv har också hotbilden från en amfibieoperation varit relativt inaktuell sedan det kalla krigets slut.²⁸ Med början på Georgienkrisen 2008 kom det nationella försvaret åter upp på den svenska säkerhetspolitiska agendan.²⁹ Succesivt har också kustförsvarets betydelse fått en renässans.

Sammanfattningsvis noteras ett antal utgångspunkter som har betydelse för fortsatt resonemang avseende kustförsvar. Tidigare forskning beskriver och definierar något varierat vad ett kustförsvar består av. Genom att addera de olika perspektiven kan kustförsvaret förklaras som en skalförsvarsmodell konstruerat i tre huvudsakliga lager.

Både Speller och Børresen förhåller sig till att beskriva kustförsvaret som lager, men förhåller sig inte hur många och vad de mer ingående består av.³⁰ Till använder inte specifikt begreppet lager, men beskriver kustförsvaret i form av flera steg från havet mot kusten.³¹ Första lagret utgörs av att hindra anfallarens överskeppning och bestrida anfallarens strävan till etablering av sjö- och luftkontroll. Det andra lagret utgörs av det kustnära försvaret, där försvararens målsättning är att anfallaren inte når verkan på kusten eller får fotfäste i land.³² Det tredje och sista lagret utgörs av att förhindra anfallarens möjlighet att fortsätta anfallet ur sitt brohuvud³³ och exploatera ytterligare

²⁸ Jordan, David, et. al, *Understanding Modern Warfare*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), s.139f.

²⁹ Britz, Westberg, "Sveriges Återtåg till Närområdet", s.425.

³⁰ Børresen, "The seapower of the coastal state", s.159f; Speller, *Understanding Naval Warfare*, s.101.

³¹ Till, *Seapower*, s.204-208.

³² Børresen, "The seapower of the coastal state", s.159f, 164f; Till, *Seapower*, s.207f.

³³ *Brohuvud* utgör den plats där landstigning sker och utgör en viktig språngbräda för amfibieoperationens möjlighet att fortsätta verksamhet i land. Brohuvudet utgör för landstigningsstyrkan länken mellan land- och sjöförband.

terräng. Dessa lager spänner över hav, mark och luft samt där dessa möts.³⁴ Børresen fokuserar främst på effekten i det första och andra lagret. Försvararen bör ha förmågan att bedriva striden på öppet hav samt om möjligt också hota anfallarens egna baser.³⁵ Även om inte Vego heller använder sig av lagerbegreppet specifikt, är dennes resonemang fokuserat på fenomenen i det andra och tredje lagret.³⁶

2.2.2 Tidigare forskning - kombinerade vapen

Kombinerade vapen utgör det andra forskningsområdet och här har den vetenskapliga debatten jämfört med kustförsvarsteori, varit mer aktiv över tiden. Konceptet avseende kombinerade vapen har existerat i århundraden, men dess tillämpning har givetvis förändrats med tiden. Vetenskapligt har teorin också utvecklats med tiden, samtidigt har den också tolkats olika beroende på vilken kontext den placeras inom.³⁷ Detta område kan kategoriseras i två huvudsakliga perspektiv. Det första perspektivet utgörs av ansatsen till att förklara kombinerade vapen som en modern teori, utvecklad i kontexten av manöverkrigföring.³⁸ Det andra perspektivet utgörs av det aktuella forskningsläget som bygger på den första som utgångspunkt.

I det första perspektivet avseende kombinerade vapen beskriver Jonatan House kombinerade vapen huvudsakligen genom en historisk exposé i sin bok, *Combined Arms Warfare in the Twentieth Century*. House betonar dock dess mest fundamentala teoretiska aspekter. House bok publicerades först i mitten på 1980-talet och den senaste och uppdaterade upplagan trycktes 2001. I sitt teoretiska resonemang utgår House principiellt ifrån att syftet är att olika verkanssystem ska komplettera varandra. Detta i avsikt att nå högre effekt och skydda egna sårbarheter.³⁹ Jämfört med House lägger Robert Leonhard en större teoretisk tyngdpunkt avseende kombinerade vapen i sin bok från 1991, *The Art of Maneuver*.⁴⁰ Leonhards syfte är att tillföra det han saknat i den

³⁴ Till, *Seapower*, s.208, Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, s.221f.

³⁵ Børresen, "The seapower of the coastal state", s.165f; Till, *Seapower* s.206f.

³⁶ Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, s.221f.

³⁷ House, Jonatan, M, *Towards Combined Arms Warfare – A Survey of 20th-Century Tactics, Doctrine and Organization*, Research Survey No. 2, (Fort Leavenworth, Kansas: Combat Studies Institute, no. 2, 1984), s.1f.

³⁸ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.79f, 91f, 111.

³⁹ House, *Combined Arms Warfare in the Twentieth Century*, s.4f.

⁴⁰ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.91-111.

manöverteoretiska utbildningen inom amerikanska armen, vilket var en tydligare gemensam teoretisk bas.⁴¹

Det andra perspektivet utgörs av det aktuella forskningsläget vilket är baserat på House och Leonhards teoretiska utgångspunkter. Då den undersökningens teori har sin härkomst från USA är det intressant att granska aktuellt forskningsläge, både inom och utom den amerikanska kontexten. Inom den amerikanska krigsmakten är kombinerade vapen att anse som ett bärande taktiskt och operativt koncept.⁴² Därför är också den vetenskapliga och militärpraktiska debatten där aktiv. Inom den amerikanska marinkåren (USMC) publiceras aktuell vetenskaplig och praktisk debatt i tidskriften *USMC Gazette*. En artikel som avhandlar kombinerade vapen publicerades i denna tidskrift 2016. Här diskuteras att utveckling krävs för att möta dagens och morgondagens slagfält.⁴³ USMC bedömer att deras motståndare inte längre kan förväntas vara tekniskt eller taktiskt underlägsen. För att nå effekt av kombinerade vapen krävs en bättre integrering mellan klassiska och nya medel och metoder. Fokus ska inte bara vara riktad mot att bekämpa motståndaren fysiskt, utan istället kraftsamla mot motståndarens kognitiva förmåga att samordna sina stridskrafter.⁴⁴ I sammanhanget kan detta noteras som en ny trend, samtidigt som konstanten i debatten utgörs av stridskrafterns kompletterande effekt och att utsätta motståndaren för svåra dilemman.⁴⁵ Detta känns igen från de teoretiska utgångspunkter som både House och Leonhard använder i sina resonemang.

Tolkning och tillämpning baserad på House och Leonhard sker också utanför USA. I boken *On Flexibility*, från 2007 redogör Israels Mier Finkel för sin studie avseende förmågan till återhämtning på slagfältet efter en teknisk och doktrinär överraskning. Finkel framhåller här att kombinerade vapen är en central aspekt i förmågan att hantera en överraskning, eftersom en mångfald av verkanssystem har stora fördelar jämfört med att förlita sig på ett dominerande verkanssystem. I sammanhanget tar Finkel en uttalad och

⁴¹ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.92.

⁴² Finkel, Meir, *On flexibility, Recovery from Technological and Doctrinal Surprise on the Battlefield* (Stanford: Stanford University Press, 2011), s.84.

⁴³ Ellis Group, "21st Century Combined Arms – Maximizing combat power, flexibility and responsiveness", *Marine Corps Gazette*, Vol 100:12, December 2016, s.21-28.

⁴⁴ Ellis Group, "21st Century Combined Arms", s.28.

⁴⁵ Ellis Group, "21st Century Combined Arms", s.24f.

tydlig utgångspunkt i sin teoretiska diskussion från både House, men framförallt från Leonhard.⁴⁶ Då överraskning framhålls som en förutsättning för framgångsrika amfibieoperationer är Finkels perspektiv ett intressant bidrag.⁴⁷

I Jerker Widéns och Jan Ångströms bok *Militärteorins grunder* från 2005, används begreppet kombinerad bekämpning som synonymt med kombinerade vapen. Leonhards teori används här som en utgångspunkt i resonemang beträffande gemensamma operationer och manöverkrigföring.⁴⁸

2.2.3 Slutsatser tidigare forskning

Slutsatserna av den tidigare forskningen genererar vilken forskning som finns tillgänglig, samt vilken forskningslucka som föreligger. Mellan befintlig kunskap och kunskapsluckan urskiljs också vad som behöver förstås för att täcka forskningsluckan. Forskningsläget indikerar att forskningsluckan avseende kustförvarsteori är generellt hållen och i huvudsak inte inriktad på stridens genomförande. Det noteras dock att kustförvar utgör en specifik stridsmiljö, där samordnade stridskrafter och tillämpning av kombinerade vapen utgör viktiga fundament för stridens genomförande. Genom en närmare analys av tillämpningen av kombinerade vapen i kontexten av kustförvarsoperationer, är ambitionen att öka förståelsen för fenomen som förklarar framgång i dess genomförande. Fenomenet kustförvarsoperation kommer i undersökningen belysas med hjälp av Leonhards teori. Detta då denna teori erbjuder den mest utvecklade modellen avseende kombinerade vapen i aktuellt forskningsläge.

2.3 Kombinerade vapen som analysverktyg

Inledningsvis presenteras ramverket kring Robert Leonhards teori och teoretiska modell gällande kombinerade vapen. Därefter diskuteras olika perspektiv på teorin samt vilket perspektiv undersökningen förhåller sig till.

2.3.1 Introduktion till Robert Leonhards teoretiska modell

Leonhard betraktar tillämpningen av kombinerade vapen som ett centralt koncept inom manöverteori. Något förenklat kan kombinerade vapen anses vara en form av funktionell

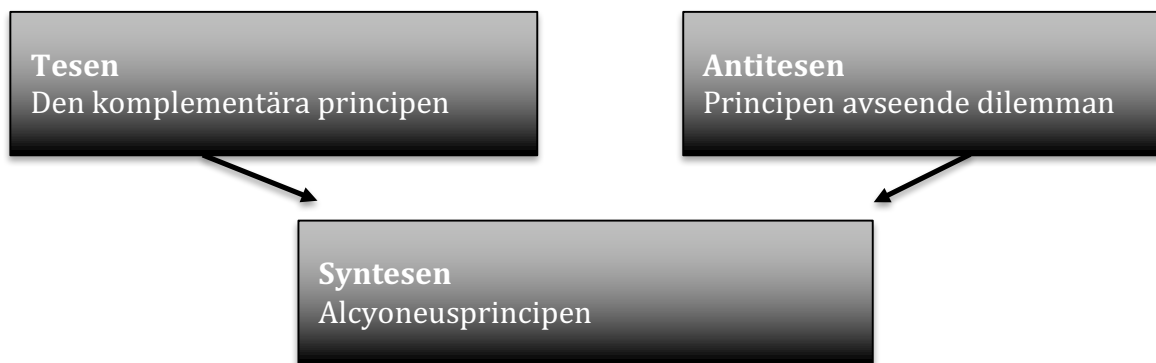
⁴⁶ Finkel, *On flexibility*, s.82-86.

⁴⁷ Till, *Seapower*, s.194f.

⁴⁸ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s.151f, 173ff.

förskjutning. Med detta åsyftas att upphäva motståndarens styrka genom att göra den irrelevant vid kritiska tillfällen. Leonard utvecklade sin modell i syfte att möjliggöra en ökad förståelse avseende dynamiken i varför kombinerade vapen är en framgångsfaktor.⁴⁹

Leonhards konstruerar sin modell utifrån dialektik vilket i grunden är en argumentationskonst (bevisningskonst) vilken bygger på en utvecklingsgång av tes, antites och en syntes.⁵⁰



Figur 1, Leonhards dialektiska modell.⁵¹

Verkansmedel i form av vapen och stridskrafter har och kommer över tiden förändras, men inte synergieffekten av kombinationer.⁵² Således gör den dialektiska modellen ett visst tidlöst anspråk. Widén och Ångström betraktar Leonhards modell som ett sammanhang bestående av tre komponenter vilka uttrycks som principer.⁵³

2.3.2 Teorins komponenter

Den komplementära principen (tesen) baseras på att olika funktioner och stridskrafter har olika styrkor och svagheter. Kombinerade funktioner och stridskrafter rätt kan svagheter inom ett system kompenseras av en styrka inom ett annat. Vid den taktiska krigföringsnivån är det lämpligt om den enskilda stridskraften eller förbandet har kompletterande förmågor integrerade. Detta då det minskar behovet av samordning på närmast högre ledningsnivå, vilket skapar förutsättningar för högre stridstempo. Den

⁴⁹ Leonard, *The Art of Maneuver*, s.91f.

⁵⁰ Svenska akademins ordlista, 14 uppl., "Dialektik", www.svenska.se, 2015, (Hämtad 2017-12-23),

⁵¹ Leonard, *The Art of Maneuver*, s.92.

⁵² Leonard, *The Art of Maneuver*, s.94.

⁵³ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s.151.

kompletterande principen fokuserar på egna förband och dess dynamik att minimera egna svagheter. Den eftersträvar också multiplikatoreffekter avseende egen förmåga till verkan, det vill säga att summan är större än delarna tillsammans.⁵⁴

Principen avseende dilemma (antitesen) baseras på att egna förband kompletterar varandra i syfte att presentera dilemman för motståndaren. Detta genom att presentera hot för motståndaren som gör denne sårbar. Detta på ett sätt som oavsett vilka medel eller metoder som väljs för att möta hotet, exponeras ändå någon svaghet.⁵⁵ Principen är sålunda huvudsakligen motståndarfokuserad. Ett exempel i en marin kontext kan utgöras av att försvararen minerat en viktig farled. Mineringen är försvarad av olika förband och system. Anfallaren behöver röja eller bryta mineringen för att kunna nyttja farleden. Dilemmat består i att anfallarens minröjningsförband exponeras för de system och enheter som försvarar mineringen. Väljer anfallaren att hantera de förband som försvarar mineringen först, riskerar denne att påverkas av mineringen. Militärhistoriska erfarenheter kan i sammanhanget lära oss att en övertro på ett eget enskilt system eller stridskraft utnyttjas av motståndaren, genom att snabbt identifiera och exploatera dess svagheter.⁵⁶ I och med detta begränsas också möjligheterna att kunna presentera dilemman med en kombination av verkanssystem.

Alcyoneusprincipen (syntesen) innebär att göra motståndarens styrka irrelevant. Jätten Alcyoneus var i den grekiska mytologin en motståndare till Hercules. Alcyoneus var omöjlig att besegra tills Hercules blev upplyst om att motståndarens styrka förutsatte att denne stred på sin egen mark. Hercules flyttade Alcyoneus utanför dennes mark och nedkämpade honom utan svårigheter. Alcyoneus utgör således en metafor för att göra ett verkanssystem eller en enhet obsolet, då den tvingas till ofördelaktiga förutsättningar. Principen bygger på två aspekter, den första avser terräng och den andra verkanssystem. Terrängaspekten innebär att tvinga motståndaren till terräng som för denne är ofördelaktig och för egna förband fördelaktig. Aspekten avseende verkanssystem innebär inte möta motståndaren med ett system av samma slag.⁵⁷ Ett enklare exempel i marin

⁵⁴ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.93f.

⁵⁵ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.94ff.

⁵⁶ Finkel, *On flexibility*, s.85, 89-92.

⁵⁷ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.96ff.

miljö är att om egen marin är konstruerad som en kustförsvarsflotta, med mindre plattformar för ett inomskärs och kustnära uppträdande. Denna kustförsvarsflotta ska då undvika att möta en motståndare bestående av en högsjöflotta på öppet hav. Istället tas striden kustnära och gärna från skärgårdsterrängen. Miljön och terrängen kan utnyttjas till egen fördel och motståndaren får svårt att skydda sig och utveckla sin styrka. Aspekterna terräng och verkanssystem bör kombineras genom att möta en motståndare med system som differerar och i terräng som är ofördelaktigt för denne.⁵⁸ Egen strid ska inte baseras på att parera det som motståndaren troligen kommer att handla. Alcyoneusprincipen syftar till att planering och genomförande av strid ska tvinga motståndaren att uppträda i terräng som för denne är ofördelaktig. Därmed ska motståndarens förmåga till kombinerade vapen begränsas och svagheter ska exploateras.⁵⁹

2.4 Diskussion avseende undersökningens teori

Leonards teoretiska ramverk och dennes modell avseende kombinerade vapen kan betraktas ur flera perspektiv. Det är således viktigt att förtydliga ett antal aspekter kopplat till denna undersökning. Den didaktiska modellen kan betraktas som att det är antingen tesen eller syntesen som är det bärande elementet och de övriga är sålunda endast stödande. Samtidigt har modellen i sig ett antal kausala mekanismer genom att det finns orsakssamband mellan tesen, antitesen och syntesen. Modellen kan också betraktas utifrån Widen och Ångströms perspektiv. Där utgörs delarna i modellen av tre principer som var för sig är lika viktiga, men samtidigt har en relation sig emellan.⁶⁰ Undersökningen baseras på det senare varför det är väsentligt att operationalisera alla tre i syftet att kunna pröva teorins förklaringskraft. Det ska dock understrykas att undersökningens tolkning av respektive princip utgår från primärkällan och inte Widén och Ångström.

Det finns aspekter att ta hänsyn till avseende Leonhards teori och dess utgångspunkter. Det är i sammanhanget angeläget att framhålla att teorin huvudsakligen är riktad mot den amerikanska krigsmakten och dess tillämpning av manöverkrigföring.⁶¹ Även om

⁵⁸ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.97f.

⁵⁹ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.106.

⁶⁰ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s.151.

⁶¹ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.78.

Leonhards teori anses passa i ett bredare spektrum av krigföringsnivåer och miljöer, är den utvecklad med en tydlig marktaktisk utgångspunkt.⁶² Detta gör det särskilt intressant att belysa gemensamma kustförsvarsoperationer med denna teori.

En annan aspekt som Leonhard själv understryker är att modellen kan tolkas förenklat, det som i teorin förefaller enkelt är det inte i praktiken. I praktiken är sannolikt motståndarens stridskrafter också organiserade efter koncept av kombinerade vapen. Emellertid beskriver teorin att när motståndaren i sammanhanget gör misstag ska dess svagheter exploateras.⁶³

⁶² Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s.174.

⁶³ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.106.

3. Metod

3.1 Inledning

I detta kapitel beskrivs inledningsvis forskningsdesignen, därefter motiveras val av fall vilket tillika utgör analysenheter och sedan genomförs en metoddiskussion. Kapitlet avslutas med en operationalisering av Leonhards teori.

3.2 Forskningsdesign

Undersökningen antar ett teoriutvecklande anspråk avseende genomförandet av gemensamma kustförsvarsoperationer. Teoriutvecklande aktiviteter indelas generellt i två kategorier. Den första avser att *hitta* förklaringsfaktorer och den andra att *utveckla kausala mekanismer*. Denna undersökning syftar till att hitta förklaringsfaktorer och mer noggrant hitta *kompletterande* förklaringsfaktorer. Då det metodologiskt inte finns starka skäl till att dra en skarp gräns mellan teoriprövning och teoriutveckling kan dessa varsamt kombineras.⁶⁴ Kombinationen i detta fall utgörs av att undersöka förklaringskraften av Leonhards teori avseende kombinerade vapen, i kontexten av kustförsvarsoperationer. Metoden bygger på ett deduktivt förfarande, där startpunkten återfinns i teorin och inte empirin. Genom att göra detta är ambitionen att *förstå* hur kombinerade vapen kan bidra till framgång. I undersökningen utgörs den beroende variabeln av *framgång* i kustförsvarsoperationer. De oberoende variablerna (förklaringsvariablerna) utgörs av de *tre principerna* i Leonhards teoretiska modell. Med andra ord undersöks kausala samband mellan beroende och oberoende variabler.

Krigföring och strid är att anse som komplicerade och ofta komplexa företeelser. Att pröva angiven teori på historisk empiri krävs noggrann läsning för att kunna vara känslig för både viktiga detaljer och helheten samt dess interrelation. Systematiken vid inhämtning och analys av undersökningens underlag utgörs av *kvalitativ textanalys*.⁶⁵ Militärteori bygger till stor del på generaliseringar av militärhistoriska erfarenheter.⁶⁶ Analysenheterna i undersökningen utgörs av historiska fall av kustförsvarsoperationer. I

⁶⁴ Esaiasson, Peter, et. al., *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4. Uppl. (Stockholm: Nordstedts Juridik, 2012), s.112f.

⁶⁵ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.210.

⁶⁶ Försvarshögskolan, "Militärhistoriens roll inom krigsvetenskap", <http://www.fhs.se/sv/forskning/forskningsomraden/militarhistoria/>, 2017, (hämtad 2018-01-22).

syftet att kunna dra slutsatser avseende kausala samband, är det således en fördel om analysenheter kan jämföras. En i sammanhanget lämplig metod för att ta hänsyn till dessa parametrar utgörs av en *jämförande fåfallsstudie*, bestående av två empiriska fall av genomförda kustförvarsoperationer.⁶⁷

3.2.1 Val av empiriska fall

I valet av fall har den metodologiska utgångspunkten varit att välja en *olika utfalls design*, där fallen valts utefter värdet på den beroende variabeln.⁶⁸ De olika utfallen mellan analysenheterna består i skillnaden avseende framgång. Kustförsvaret i Salerno var nära att avvärja anfallarens amfibieoperation och därigenom lyckas. På Falklandsöarna begränsades kustförsvarets effekt till att skapa försvårande omständigheter för anfallaren.

I ambitionen att generalisera resultatet är det av vikt att fastställa undersökningens population samt att genomföra ett strategiskt urval.⁶⁹ Då det är fallen som utgör undersökningens analysenheter är det en utgångspunkt att de ska vara representativa för det som undersöks. Populationen i undersökningen ska således bestå av gemensamma kustförvarsoperationer som möter en amfibieoperation. Det behöver dock inte vara fall där utgången är seger för försvararen. Detta beror dels på att kustförvarsoperationer som avvärjt amfibieoperationer är få, dels på att dessa mer beror på anfallarens tillkortakommanden och inte försvararens skicklighet. Två kända fall av lyckade kustförvarsoperationer och tillika misslyckade amfibieoperationer är Gallipoli 1915 och Dieppe 1942. Framgången i försvaret måste där i huvudsak tillskrivas anfallarens tillkortakommanden.⁷⁰ Då fallen ska representera gemensam strid, ska minst två stridskrafter vara representerade. I fallen ska också en representation av kombinerade vapen finnas då detta utgör de oberoende variablerna. Det strategiska urvalet har inte anspråk på att vara representativt för populationen som helhet, men genom att generalisera resultaten och framhålla allmängiltiga perspektiv är ambitionen att säga något om närliggande fall i populationen.⁷¹ För att stärka trovärdigheten har det

⁶⁷ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.106f, 109.

⁶⁸ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.117, 122.

⁶⁹ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.156.

⁷⁰ Speller, Ian & Tuck, Christopher, *Amphibious Warfare, Strategy and Tactics from Gallipoli to Iraq*, 2. Uppl. (London: Amber books, 2014), s.77–80.

⁷¹ Esaiasson, Peter, et. al., *Metodpraktikan*, s.159.

strategiska urvalet i undersökningen eftersträvat kritiska fall, där teorin utsätts för ogynnsamma omständigheter.⁷² I Salerno skapas svårigheter att samordna striden när den italienska kapitulationen sker parallellt med stridens genomförande.⁷³ Vid Falklandsöarna är de argentinska förutsättningarna för samordning begränsade med anledning av dess ledningsstrukturer.⁷⁴ I undersökningens fall återfinns således ogynnsamma omständigheter för försvararen att tillämpa teorin.

3.2.2 Metoddiskussion

Att eftersträva en hög grad av validitet och reliabilitet är viktigt för att undersökningen ska vara av god vetenskaplig kvalitet. Detta är dock inte behäftat utan utmaningar, men det hanteras i undersökningen genom att i huvudsak genomföra medvetna och noggranna metodologiska övervägningar. Motivet till den deduktiva designen utgörs av att validiteten stärks av att på förhand fastställa hur det tänkta kausala sambandet förefaller sig. På detta sätt reduceras möjligheten till att anpassa vald teori till det empiriska materialet.⁷⁵ Nackdelen med det deduktiva förfarandet kan vara att andra förklaringsfaktorer som inte inryms i den operationaliserade teorin riskerar att överskuggas.

Hög grad av begreppsvaliditet tillsammans med hög grad av reliabilitet ger god resultatvaliditet.⁷⁶ I ansatsen att omhänderta utmaningarna med begreppsvaliditeten i operationaliseringen, kondenseras det centrala inom Leonhards principer och ställs som frågor till de empiriska fallen. På detta sätt är överensstämmelsen mellan teoretisk definition och operationell indikator att anse som hög. I undersökningens ansats att omhänderta utmaningarna med reliabiliteten har strävan varit att undvika slumpmässiga och osystematiska fel. Detta genom att noggrant välja källor, bearbeta flera källor samt att iaktta systematisk noggrannhet vid genomförandet av analysen.⁷⁷

⁷² Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.161ff.

⁷³ Atkinson, *The Day of Battle, the War in Sicily and Italy, 1943-1944*, (New York: Picador, 2007), s.187ff.

⁷⁴ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.412.

⁷⁵ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.113.

⁷⁶ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.57ff.

⁷⁷ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.56, 63.

I syftet att kunna dra slutsatser avseende kausala samband, är det en fördel om analysenheter kan jämföras.⁷⁸ Av detta skäl analyseras två historiska fall av kustförsvarsoperationer. Den kvalitativa ansatsen kräver samtidigt ett större utrymme för varje fall i undersökningen. En i sammanhanget lämplig metod för att ta hänsyn till dessa parametrar utgörs av en *jämförande fåfallsstudie* av *olika utfalls-design*. Olika utfallsdesignen har fördelen relativt den lika utfalls-designen att den besitter en variation av både beroende och oberoende variabler.⁷⁹ Undersökningens slutsatser bygger på en möjlig förklaring till fenomenet, genom att analysera utifrån en teori om kombinerade vapen. Andra påverkansfaktorer utanför detta avgränsas och slutsatserna måste således betraktas därefter, särskilt med hänsyn till möjligheterna för multipla förklaringsfaktorer och samspelsfaktorer.⁸⁰

Gällande vägvalet av typen av strategiskt urval är det inte helt enkelt att i sammanhanget avgöra huruvida det finns något fall av kustförsvarsoperation, som är att anse som typiska fall. I valet av analysenheter spelade dock denna avvägningen in. Fallen valdes utefter att så många förutsättningar som möjligt skulle skilja dem åt. Det är i sammanhanget inte heller lätt att veta om det för undersökningens teoretiska föreställning är gynnsamt eller ogynnsamt.⁸¹ Det första steget utgjordes av att avfärda de fall där försvararen hade uppenbara gynnsamma förutsättningar (exempelvis Gallipoli och Dieppe). Nästa steg utgjordes av att hitta fall där det fanns tydligt åtskilda förutsättningar avseende tillämpningen av kombinerade vapen. Salerno och Falklandsöarna erbjöd i sammanhanget förutsättningar för detta.

Undersökningen har med sitt syfte och frågeställning en viss generaliseringsambition. Förväntningen på denna ambition måste vara rimlig med hänsyn till undersökningens begränsade omfång. Att studera flera fall hade sannolikt ökat den *externa validiteten*, men vägvalet att välja få fall medger ett större djup och således förutsättningar för en högre *intern validitet*. Detta vägval motiveras av att komplexiteten i stridens genomförande

⁷⁸ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.109.

⁷⁹ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.116ff.

⁸⁰ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.118f.

⁸¹ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.164.

kräver ett relativt stort utrymme för att öka förutsättningarna för en högre *begrepps- och resultatvaliditet*.⁸²

3.3 Operationalisering

Operationaliseringen syftar till att ge undersökningens teori operationella indikatorer. Dessa indikatorer utgör en vital del av undersökningens analysverktyg, då det är dessa som tjänar som mätinstrument på de undersökta fallen. För att uppnå en hög grad av överensstämmelse mellan Leonhards teoretiska definition och undersökningens indikatorer, har den centrala innebörden i respektive princip omhändertagits och omsatts till frågor. Dessa frågor ställs sedan till det empiriska underlaget.⁸³ Metodologiskt utgör de tre principerna undersökningens oberoende variabler.

3.3.1 Den komplementära principen

Den komplementära principen, är fokuserad på egna stridskrafter där det centrala är åtgärder för att öka egen effekt och minska egna sårbarheter. Uppnådda multiplikatoreffekter är ett resultat av kombinerade verkanssystem.⁸⁴

Indikator – komplementära principen

Hur kombinerades försvararens verkanssystem på ett sätt att de i samma strid kunde skydda egna sårbarheter och/eller uppnå multiplikatoreffekter på anfallaren?

3.3.2 Dilemmaprincipen

Principen avseende dilemman är fokuserad på motståndaren. Detta genom att utsätta motståndaren för svåra dilemman. Motståndaren ska således tvingas välja mellan mindre fördelaktiga handlingsalternativ. Detta uppnås genom egna stridskrafter genom kombinerade verkanssystem, presenterar hot som motståndaren inte kan hantera utan att exponera dess svagheter.⁸⁵

Indikator - dilemmaprincipen

Hur presenterade försvararen dilemman av kombinerade verkanssystem vilka exponerade anfallarens kritiska sårbarheter och tvingade dem till ogynnsamma situationer?

⁸² Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.57–65.

⁸³ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.56f.

⁸⁴ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.93f.

⁸⁵ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.94ff.

3.3.3 Alcyoneusprincipen

Alcyoneusprincipen utgörs av att tvinga motståndaren att uppträda i terräng som för denne är ogynnsam och för egna stridskrafter gynnsam. Principen kombineras också med att motståndaren inte ska mötas med samma verkanssystem som den själv i huvudsak presenterar. Detta syftar ytterst till att dennes styrkor ska bli irrelevanta eller i alla fall reduceras.⁸⁶

Indikator - Alcyoneusprincipen

Hur tvingade försvararen anfallaren att uppträda i terräng som för denne var ogynnsam och hur gjordes anfallarens verkanssystem då irrelevanta eller reducerade?

⁸⁶ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.106.

4. Empirisk undersökning

4.1 Inledning

Den empiriska undersökningen utgör undersökningens analys. Analysenheterna utgörs av kustförsvaret vid Salerno 1943 och Falklandsöarna 1982. Inledningsvis redovisas använt empiriskt material ur ett källkritiskt perspektiv. Därefter presenteras en översikt av respektive fall i syfte att skapa ett sammanhang och helhetsbild av respektive händelse. Slutligen genomförs analysen utifrån undersökningens operationalisering. Analysen struktureras utifrån Leonhards tre principer där fallen analyseras var för sig för att avslutas med ett jämförande delresultat. Där avsaknaden av framgång är betydelsefull, redovisas också identifierade orsaker till huvuddragen i denna avsaknad. Det sammanställda resultatet redovisas i nästkommande kapitel.

4.2 Material och källkritik

Avseende material och källkritik av det empiriska underlaget till undersökningens fallstudier finns ett antal perspektiv, som förtjänar att belysas. Här indelas materialet i de två fall som undersökts. I båda fallen har litteratur huvudsakligen från den anfallande sidan använts. Detta för att perspektivet av att försvararens effekter bättre kan bedömas från den sidan som utsätts för påverkan samt det faktum att tillgången till material från den försvarande sidan inte varit tillgänglig. Boken, *At the Water's Edge*, har till del använts till båda fallen. En fördel med denna bok är att den är skriven ur det specifika perspektivet av kustförsvaret.⁸⁷ Boken ger dock ett relativt populärvetenskapligt intryck, där dess tendens och oberoende har beaktats genom att bekräfta information hämtat från de andra böckerna.

Beträffande det första fallet, Salerno, baseras empirin från två olika typer av källor. Den huvudsakliga källan utgörs av boken, *Sicily-Salerno-Anzio*. Den utgår från en faktabaserad framställning av händelseförloppet. Första utgåvan publicerades 1953, vilket är positivt avseende tidssamband. Den andra boken, *The Day of Battle*, beskriver händelsen i och kring Salerno ur ett mer skönlitterärt perspektiv, där olika känslor beskrivs och betonas. Boken används för att bekräfta, samt i några stycken komplettera det två andra. Samtliga böcker är författade och publicerade i USA, vilket i sammanhanget måste beaktats med

⁸⁷ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.5.

hänsyn till tendens då USA var del i den segrande parten av striden. Avseende det andra fallet, Falklandsöarna, är tillgängligheten högst på brittisk litteratur, vilken riskerar att bli tendensiös. Därför har biografier författade av briter avgränsats. Den huvudsakliga boken som använts är *Slaget om Falklandsöarna*. Författarna utgörs av två briter, en krigsreporter och tillika militärhistoriker, samt en politisk redaktör.⁸⁸ Detta faktum leder till att annan litteratur har använts för att bekräfta fakta såsom händelser och utfall. Samtidigt uttrycker *Slaget om Falklandsöarna* en hel del självkritik till hur den brittiska expeditionsstyrkan och dess styrande politiker hanterade kriget. Upplagan som är utgiven 2005 i Sverige är huvudsakligen baserad på de tidigare upplagorna 1983 och 1987.⁸⁹ För att komplettera och kontrollera *Slaget om Falklandsöarna* har boken *The Official History of The Falklands Campaign* använts. Denna är publicerad 2005, vilket medger en bredd i materialet avseende tidssambandet. Boken belyser framförallt anfallaren, men också relativt tydligt och detaljrikt försvararens perspektiv.

4.3 Kustförsvar av Salerno, 1943

Sommaren 1943 hade de allierade etablerat kontroll på Sicilien och frågan för det tysk-italienska försvaret var vad som skulle ske härnäst. Hitler hade vid tiden delat Italien i försvarsområde norr och söder, med gräns i höjd med Rom. Det norra området under befäl av fältmarskalk Erwin Rommel och det södra under befäl av fältmarskalk Albert Kesselring. Att en kommande amfibieoperation skulle riktas just mot Salerno var för Kesselring inte självklart och han behövde således konstruera sitt försvar med rörliga utspridda reserver.⁹⁰ Vid planeringen av kustförsvaret tilldelades de italienska förbanden uppgiften att utgöra kustförsvarsförband, detta i syfte att frigöra de tyska förbanden till rörliga reserver.⁹¹ Terrängen kring Salerno var inte den mest optimala för varken försvarare eller anfallare. En platå bestående av flertalet vattendrag, omfattande sankmark och ett begränsat vägnät kanaliserade terrängen.⁹² Den markanta bergskedjan bortom platån gjorde att anfallsterrängen av den amerikanska flottan kallades "*insidan av en kopp*".⁹³

⁸⁸ Hastings, Max & Jenkins, Simon, *Slaget om Falklandsöarna*, (Viken: Svenskt militärhistoriskt bibliotek, 2005), s.7.

⁸⁹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, försättsblad.

⁹⁰ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.50.

⁹¹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.51f.

⁹² Morison, Samuel, Eliot, *Sicily - Salerno - Anzio, January 1943-June 1944*, (Annapolis: Naval Institute press, 2011), s.254.

⁹³ Atkinson, *The Day of Battle*, s.186.

De allierades mål var Neapel, men planen att landstiga vid Neapel förkastades eftersom det ansågs vara för lätt för tyskarna att försvara, samt att det egna flygunderstödet baserat på Sicilien var utom räckvidd. Valet föll istället på att landstiga i Salerno för att därefter fortsätta anfallet mot Neapel. Amfibieoperationens landstigningsstyrka indelades i två armékårer, en organiserad med huvudsakligen brittiska förband och en med huvudsakligen amerikanska förband.⁹⁴ Planen för landstigningen var att den brittiska armékåren skulle landstiga i den norra delen av bukten och den amerikanska i den södra.⁹⁵ En, för tyskarna hemlig, överenskommelse mellan de allierade och den italienska regeringsmakten fattades, att italienska stridskrafterna skulle kapitulera. Detta planerades att ske samtidigt som landstigningen påbörjades i Salerno den 8 september. Kapitulationen skapade givetvis friktioner för de tyska förbanden som hastigt fick överta utrustning och uppgifter.⁹⁶

Landstigningsstyrkan observerades och attackerades av tyskt attackflyg natten mellan den 6–7 september, dock utan större påverkan.⁹⁷ Underrättelser avseende sjömineringar i Salernobukten kom de allierade sent tillhanda. Detta innebar att landstigning och minröjning måste ske parallellt. Landstigningen påbörjades den 8 september mot de planerade landstigningsstränderna.⁹⁸ Trots den italienska kapitulationen var det tyska motståndet under landstigningsskedet hårt. Detta medförde ett antal betydande förluster av både personal och materiel. Motståndet och förlusterna resulterade att anfallet fördröjdes flertalet dygn.⁹⁹

Trots hårt motstånd under landstigningsskedet lyckas de allierade etablera brohuvuden den 11 september. Samtidigt som de allierade skulle påbörja en utbrytning från brohuvudet och påbörja anfallet mot Neapel, genomförde tyskarna den 13–14 september ett kraftsamlat motanfall. Motanfallet blev inledningsvis framgångsrikt och de allierade övervägde en evakuering av brohuvudet.¹⁰⁰ Den tyska anfallskraften kulminerade när de

⁹⁴ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s. 246f.

⁹⁵ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.255.

⁹⁶ Atkinson, *The Day of Battle*, s.187ff.

⁹⁷ Atkinson, *The Day of Battle*, s.200.

⁹⁸ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.249.

⁹⁹ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.264ff, 274, 284f.

¹⁰⁰ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284. 286f, 290.

nådde försvaret av brohuvudet som effektivt kunde understödjas av anfallarens fartygsartilleri. De tyska förbanden övergav försvaret av Salerno den 17 september.¹⁰¹

Att de tyska förbanden inte kunde nå fullständig framgång, kan till del belastas av dess egna strategiska ledningsförhållanden, eftersom fältmarskalk Rommel, som befälhavare i norra Italien notoriskt, avslög begäran om förstärkningar till södra Italien.¹⁰²

4.4 Kustförsvar av Falklandsöarna, 1982

Argentina styrdes sedan 1981 av en militärjunta vilka beslutade att Falklandsöarna och Sydgeorgien skulle återtas från brittisk kontroll. Den 19 mars 1982 infiltrerar argentinska förband Sydgeorgien och den 2 april invaderas Falklandsöarna.¹⁰³ Generalmajoren Mario Menendez kommenderades till befälhavare för de argentinska trupperna på Falklandsöarna.¹⁰⁴ Det brittiska svaret lät inte dröja och den första delen av en expeditionsstyrka får order om att avsegla från Storbritannien den 5 april.¹⁰⁵ Ingen av konfliktens parter trodde från början att det skulle sluta med krig. Argentina bedömde att den brittiska viljan och förmågan saknades. Den brittiska strategin var inledningsvis att genom styrkedemonstration och örlogsblockad¹⁰⁶ påverka argentinarna att utan strid avträda Falklandsöarna.¹⁰⁷ Den argentinska flottan utgjorde för britterna inledningsvis ett dimensionerande hot. En brittisk isolering av öarna medelst örlogsblockad var en förutsättning för att kunna genomföra en amfibieoperation.¹⁰⁸

Parallellt med att örlogsblockaden upprättades kring Falklandsöarna, sändes en brittisk stridsgrupp för att återta Sydgeorgien. Det argentinska försvaret på Sydgeorgien kapitulerade den 25 april efter ett svagt motstånd.¹⁰⁹

¹⁰¹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.55, Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.270, 280.

¹⁰² Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.294.

¹⁰³ Freedman, Lawrence, *The Official History of the Falklands Campaign*, Vol. 2, (Abingdon, Routledge, 2005), s.94ff.

¹⁰⁴ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.105.

¹⁰⁵ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.434.

¹⁰⁶ Örlogsblockad utgör en metod inom sjökrigföring syftandes till att hindra en motståndarens fria rörlighet till sjöss.

¹⁰⁷ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.146, 167, 398.

¹⁰⁸ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.144, 154, 178.

¹⁰⁹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.155, 156–161, 434.

Den argentinska kryssaren och flaggskeppet *General Belgrano* sänktes den 2 maj, med konsekvensen att den argentinska flottan förblev passiva under resten av kriget. Förutom att en luftbro kunde försörja de argentinska trupperna, var nu Falklandsöarna isolerade.¹¹⁰ När argentinarna insåg att de inte hade förmågan att avgöra på havet blev omfallsplanen att kraftsamla ett försvar mot en eventuell brittisk landstigning.¹¹¹

General Menendez försvarsplan baserades på att huvudstaden Port Stanley var dess tyngdpunkt. Höga berg omgav staden vilka medgav låga observations- och skjutavstånd, mot en terräng som för en anfallare var öppen och svårframkomlig. Viss nyckelterräng utanför Port Stanley befästes med försvarsgrupperingar, i övrigt spreds ett antal mindre posteringar med uppgift att bevaka. En luftburen reserv avdelades med beredd uppgift att genomföra motanfall vid en landstigning. Tyngdpunkten i de argentinska markstridskrafterna utgjordes av lätta infanteriförband. Stridsflyg fanns inledningsvis dels grupperat på Falklandsöarna och dels på fastlandet.¹¹²

Den argentinska sjömålsförmågan med dess attackflyg var för dem en avgörande styrka. På grund av detta hot kunde inte britterna uppträda väster om Falklandsöarna. Då britternas stridsflyg och helikopterförband utgjorde en avgörande förmåga, utgjorde hangarfartygen också en kritisk förmåga.¹¹³ Luftförsvaret utgjorde samtidigt en kritisk sårbarhet då ytstridsförbandens luftvärnsförmåga var bristfällig. En styrka för det argentinska kustförsvaret var tillgången till sjömålsrobot av typ Exocet, vilken britterna saknade effektiva motmedel mot. Argentinarna var väl medvetna om att britternas taktik och teknik var utvecklad för att möta en sovjetisk motståndare och därför utnyttjades en anpassad sjömålstaktik med attackflyg som för britterna blev mycket plågsam.¹¹⁴

I en kombination av att misslyckas med att observera och rapportera, förlorade argentinarna möjligheterna att möta landstigningen den 21 maj. Brohuvudet kunde utan större påverkan upprättas inom planerad tidsram.¹¹⁵ Innan Port Stanley kunde anfallas

¹¹⁰ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.296ff, 550, 743; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.181ff, 193f, 412.

¹¹¹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.199.

¹¹² Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.216f.

¹¹³ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.199, 211, 222.

¹¹⁴ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.188f; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.144f, 164, 198.

¹¹⁵ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.237ff, 241ff, 245.

genomförde brittiska förband ett antal rädföretag för att bekämpa viktiga mål. Parallellt med att anfallet påbörjades mot Port Stanley anfölls en argentinsk gruppering vid Goose Green cirka 20 km söder om brohuvudet. Enheterna vid denna gruppering bedömdes hota både anfallsrörelsen och brohuvudet. Här var motståndet inledningsvis hårt, då det var bättre samordnat jämfört med andra grupperingar.¹¹⁶ Det fortsatta markkriget var för anfallaren tidsödande med hänsyn till de långsamma framryckningarna till fots och de utdragna underhållslinjerna. Avståndet mellan brohuvudet till Port Stanley var cirka 10 mil. Det argentinska markförsvaret uppträdde generellt mycket statiskt och bristfälligt samordnat.¹¹⁷ Dock gjorde de statiska försvarsgrupperingarna visst motstånd och var i regel tvungna att ansättas hårt av anfallaren.¹¹⁸ General Menendez signerade den argentinska kapitulationen i Port Stanley den 14 juni.¹¹⁹

¹¹⁶ Freedman, *The Official History of the Falklands*, s.558ff, 571-582.

¹¹⁷ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.411, 289.

¹¹⁸ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.323.

¹¹⁹ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.658.

4.5 Analys

I strävan att uppnå en tydlighet är strukturen av analysen konstruerad efter respektive princip. Under varje princip analyseras båda analysenheterna som avslutas med jämförande delresultat. Den effekt som indikatorerna pekar på under respektive princip är i sammanhanget att betrakta som framgång.

4.5.1 Analys av den komplementära principen

Hur kombinerades försvararens verkanssystem på ett sätt att de i samma strid kunde skydda egna sårbarheter och/eller uppnå multiplikatoreffekter på anfallaren?

SALERNO

Begränsande för försvararen var avsaknaden av tillgängliga sjöstridskrafter, vilket gjorde att försvaret måste ske från land med stöd från luftstridskrafter.¹²⁰ Möjligheterna att hindra landstigning bedömdes som störst när anfallaren befann sig i landstigningsfartygen. Kesselring noterade dock att de allierades eldkraft från sjö- och luftstridskrafterna var starkare relativt vad han kunde möta dem med, samt att egna förband var sårbara om de kunde bekämpas av det kraftiga fartygsartilleriet. Slutsatsen för försvararen var att inte möta landstigningen kraftsamlat vid strandlinjen. Kesselrings operativa stridsplan byggdes därför på en typ av djupförsvär med reserver som omedelbart skulle möta landstigningen med motanfall i anslutning till landstigningsplatsen. Detta i kombination med att genomförd sjöminering, som skyddades av direktskjutande vapensystem, tvingade de fartyg som genomförde kustbeskjutning till att ibland skjuta på maximalt skjutavstånd för att nå strandlinjen.¹²¹ Verkan mot havet i Salernobukten påverkas av den italienska kapitulationen, då tyska förband fick avdelas för att överta kustartilleri och strandnära stridsuppgifter. Sjömineringen får inledningsvis en god effekt avseende att minska den egna sårbarheten från fartygsartilleriet, eftersom reserver kunde grupperas utanför deras räckvidd samt att tyskarna fick tid att reorganisera försvaret. Efterhand som minröjningen fortlöpte ökades anfallarens relativa eld- och anfallskraft.¹²²

¹²⁰ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.56.

¹²¹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.50ff.

¹²² Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.247f. 260, 267f.

Ett antal multiplikatoreffekter av kombinerade verkanssystem kan noteras. Sjömineringen gjorde framryckningen från transportfartygen till brohuvudet långsam och med brister i understöd. Verkan från direktriaktad och indirekt eld, kombinerat med attackflyg fick inledningsvis effekt på anfallaren.¹²³ Väl på landstigningsstranden kombinerades försvarselden med fördröjande fältarbeten inklusive landmineringar. Brytandet av fältarbeten försvåras starkt av försvararens direkta och indirekta eld. Multiplikatoreffekterna fick som störst framgång på den amerikanska armékårens södra flank, där anfallaren nedhölls (lamslogs) i över 20 timmar.¹²⁴ Efterhand som sjöminröjningen framskred kunde också anfallarens eldunderstöd från fartygsartilleriet effektiviseras och intensifieras. Detta gjorde att multiplikatoreffekterna endast var temporära och avtog efterhand som fartygsartilleriet succesivt kunde bekämpa fler tyska mål.¹²⁵

FALKLANDSÖARNA

Till en början fanns det för försvararen goda yttre förutsättningarna för att nå framgång utifrån den komplementära principen. Bergen som omgav Port Stanley medgav uppenbarliga fördelar för försvararen i form av långa observations- och skjutavstånd. Bergen var således nyckelterrängen i försvaret av Port Stanley. Försvararen hade tillgång till ett 30-tal artilleripjäser med räckvidd bortom bergen. Minering genomfördes för att försvara försvarsgrupperingar och försvåra framryckningar.¹²⁶ I Port Stanley fanns ett markgrupperat Exocet-system för sjömål (vilket kom till verkan den 12 juni), men försvararen begränsades av sin oförmåga att samordna sina stridskrafter.¹²⁷ Den brittiska ubåten *Conqueror* sänkte den argentinska kryssaren *General Belgrano*. General Belgrano utgjorde det argentinska flottans flaggfartyg som också hade rollen att samordna det argentinska attackflyget. Bekämpningen av henne medförde en negativ effekt för försvararen. Den argentinska flottans stridsvilja upphörde och dess ytstridsfartyg engagerades inte fortsatt under kriget.¹²⁸ Förutsättningarna för

¹²³ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.247, 261, 274.

¹²⁴ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.264f.

¹²⁵ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.267f.

¹²⁶ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.584; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.357f, 379.

¹²⁷ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.273f, 371ff.

¹²⁸ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.734; Gatchel, *At the Water's Edge*, s.194; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.181ff, 193f, 412,

samordning av samtliga stridskrafter upphörde i samband med detta. Flottans uppgift var att distribuera måldata till flyget och detta uteblev. Därmed påverkades verkan av attackflygets sjömålsbekämpning negativt.¹²⁹

Den argentinska förmågan till kombinerad bekämpning mot markmål reducerades markant den 15 maj, då flertalet av deras Falklandsbaserade attackflygplan förstördes i en räd.¹³⁰ Det enda tillfället kombinerade vapen mellan mark- och flygstridskrafter når effekt är den 28 maj, vid försvaret av Goose Green. Trots den lyckade samordningen måste den huvudsakliga framgången i denna strid tillskrivas Alcyoneusprincipen. Detta med hänsyn taget till den för anfallaren ofördelaktiga terrängen som här var av stor betydelse.¹³¹

Delresultat – Komplementära principen

Utifrån operationaliseringens indikatorer skiljer sig resultatet markant mellan analysenheterna. Vid fallet Salerno uppvisade kustförsvaret flertalet exempel på efterlevnad av den komplementära principen. Stridens genomförande kunde till en början skydda de egna sårbarheterna och de uppnådda multiplikatoreffekterna ledde till en framgång bestående av fördröjningseffekt.¹³² Framgångarna blev dock temporära i brohuvudet då anfallarens eld- och anfallskraft succesivt lyckas utvecklas på ett sätt som inte försvararen kunde möta vid brohuvudet.¹³³ Tidsfördröjningen kunde dock utnyttjas till att förbereda och samordna ett senare kraftsamlat motanfall.¹³⁴

Gällande fallet Falklandsöarna var avsaknaden av samordning mellan försvararens stridskrafter och verkanssystem påtaglig. De yttre förutsättningarna fanns, men togs inte i anspråk på det sätt att de kunde skydda sina svagheter eller leda till multiplikatoreffekter.¹³⁵ Striden om Goose Green var undantaget detta. Framgången i

¹²⁹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.412.

¹³⁰ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.226f.

¹³¹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.303ff, 307f, 310, 435.

¹³² Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.247, 261, 274.

¹³³ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.267f.

¹³⁴ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284ff, 290, 293.

¹³⁵ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.584; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.273f, 357f, 379, 412.

denna strid är förbunden till den ofördelaktiga terrängen som motståndaren tvingades uppträda i, därav hänföres denna framgång till Alcyoneusprincipen.

4.5.2 Analys av principen dilemman

Hur presenterade försvararen dilemman av kombinerade verkanssystem, vilka exponerade anfallarens kritiska sårbarheter och tvingade dem till ogynnsamma situationer?

SALERNO

Genom sjömineringen tvingades de allierade att omlasta från transporttonnage till landstigningsbåtar långt ute till havs. Jämfört med att urlasta strandnära påverkade detta tiden för urlastning och etablering av brohuvudet och följaktligen påverkades anfallstempot negativt.¹³⁶ Under transporten från landstigningsfartygen till stranden exponerades landstigningsförbanden, dels på grund av den ökade tidsåtgången för transporter, dels på grund av att fartygsartilleriet inte kunde skydda landstigningsförbanden effektivt.¹³⁷ Minröjningen av sjöminorna utgjorde i sig ett dilemma där minröjningsfartygen exponerades för eld från direktskjutande verkanssystem. I syfte att skydda minröjning och landstigningsförbanden var framgruppering av fartyg med artilleri nära sjömineringen förknippad med en uppenbar risk. Fartyget med det kraftigaste artilleriet, *HMS Abercrombie*, tog denna risk och bekämpades av en mina vilket ledde till att hon skadad fick lämna stridsområdet.¹³⁸

Kritiska skeden för de allierade var främst i landstigningsskedet och utbrytningsskedet från brohuvudet. Det faktum att tyskarna gjorde Salernos hamn obrukbar tvingade all urlastning att ske på stranden, något som också bidrog till fördröjning. Den indirekta effekten av fördröjningen medförde att anfallskraften begränsades och att utbrytningen från brohuvudet försenades.¹³⁹ Den vunna tiden utnyttjades av försvararen till att förbereda och samordna ett kraftsamlat motanfall.¹⁴⁰

¹³⁶ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.269.

¹³⁷ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.53.

¹³⁸ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.266; Atkinson, *The Day of Battle*, s.204.

¹³⁹ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.281, 278.

¹⁴⁰ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284ff, 290, 293.

FALKLANDSÖARNA

Då huvudorten Port Stanley utgjorde kraftcentrum och tyngdpunkt för försvararen, var också målet för anfallaren att få försvaret där att falla.¹⁴¹ Det kraftiga försvar som argentinarna kraftsamlat kring huvudstaden, i kombination med sjömålshotet från luften, skapade ett dilemma. Dilemmat bestod av valet av landstigningsplats. Ett förordat alternativ var att landstiga nära Port Stanley i syfte att kunna nå ett snabbt avgörande och därmed minska tiden för sjöförbandens exponering för lufthotet. Risken med detta alternativ var stora förluster i landstigningsskedet. Alternativet bestod i att landstiga utanför räckvidd av försvararens artilleri, med risk att nå kulmination genom långa framryckningsvägar och utdragna underhållslinjer samt längre exponeringstid av sjöförbanden. Dilemmat slutade dock med ett beslut om det senare alternativet. Landstigning och upprättande av brohuvud fastställdes till att ske den 21 maj ca tio mil väster om Port Stanley.¹⁴²

Utmaningarna för landstigningsföretaget resulterade i fördröjningar, vilket kunde utnyttjas för argentinska fortsatta försvarsförberedelser.¹⁴³ Lufthotet bestred britternas möjlighet att gruppera deras logistikfartyg i direkt anslutning till brohuvudet. Detta medför fördröjningseffekter då viktig transporten av materiel för fortsatt anfall blev en komplicerad logistikutmaning.¹⁴⁴

Planen för den brittiska framryckningen från brohuvudet byggde på helikoptertransporter, och således var transporthelikoptrar en kritisk förmåga.¹⁴⁵ Den 25 maj bekämpade försvararens attackflyg den brittiska *Atlantic Conveyor*, vilken transporterade huvuddelen av expeditionsstyrkans tunga transporthelikoptrar. Detta medförde omfattande komplikationer då anfallskraften var svår och tidsödande att bygga upp. Att fortsatt anfall var tvunget att huvudsakligen ske till fots blev för britterna en plågsam risktagning avseende kulmination.¹⁴⁶

¹⁴¹ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.216f.

¹⁴² Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.216f, 223, 232.

¹⁴³ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.218.

¹⁴⁴ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.261, 266, 275.

¹⁴⁵ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.219.

¹⁴⁶ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.561; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.284ff, 290, 291, 364.

Försvararna exploaterade dock inte framgången med dilemmat som skapats. Argentinarnas markförband var mycket passiva och genomförde inget motanfall eller aktiv fördröjningsstrid, mot varken brohuvud eller dess framryckningar därifrån. Dessutom utnyttjades inte anfallarens svagheter av att de tvingades att framrycka i svårframkomlig och öppen terräng.¹⁴⁷ Fördröjningen i tid var dock besvärande för anfallarens samtliga nivåer. Taktiskt påverkades förbandens stridsvärde och politiskt var acceptansen för fördröjningen avseende markstriden mycket låg. Landstigningen genomfördes den 21 maj och anfallsmålet Port Stanley togs först den 14 juni.¹⁴⁸

Delresultat – Principen dilemman

Vid båda analysenheterna pekar undersökningens indikatorer på att försvararen lyckats presentera svårlösta dilemman där anfallarens kritiska sårbarhet kunnat angripas. Framgången avseende dilemmat i båda fallen består i betydande fördröjningar av anfallaren. Mellan fallen kan det noteras skillnader hur vunna framgångar exploateras eller inte. På Falklandsöarna tillvaratas framgångarna inte, men i Salerno tillvaratas framgången genom att utnyttja tiden till att förbereda motåtgärder.

I fallet Salerno utgjorde försvararens sjöminering, kombinerat med verkan från flyg- och markstridskrafter, ett centralt element för framgången.¹⁴⁹ Den kritiska sårbarheten för anfallaren var landstigningsskedet, där detta exploaterades. Framgången i striden om brohuvudet blev temporär då anfallaren lyckas landstiga och främst genom fartygsartilleriet uppnår eldöverlägsenhet. Exploateringen bestod i att vunnna tid nyttjades till att förbereda och samordna reserver som i ett senare skede kunde genomföra ett kraftsamlat motanfall.¹⁵⁰

I fallet Falklandsöarna lyckades försvararen följa upp framgången genom att angripa en kritisk sårbarhet som uppstått i samband med dilemmat, genom att bekämpa huvuddelen av de för anfallaren erforderliga transporthelikoptrar.¹⁵¹ Detta ledde i sin tur till

¹⁴⁷ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.289, 291.

¹⁴⁸ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.343, 435.

¹⁴⁹ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.269.

¹⁵⁰ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284ff, 267f, 290, 293.

¹⁵¹ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.552; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.284ff, 290.

ytterligare fördröjning och skapade en möjlighet att tvinga anfallaren till kulmination. Framgången exploateras dock inte genom det statiska defensiva uppträdandet samt oförmågan att samordna striden.

4.5.3 Analys av Alcyoneusprincipen

Hur tvingade försvararen anfallaren att uppträda i terräng som för denne var ogynnsam och hur gjordes anfallarens verkanssystem då irrelevanta eller reducerade?

SALERNO

Två förhållanden avseende Alcyoneusprincipen kan urskiljas i Salerno. Den första är en följd effekt av sjömineringen och den andra utgörs av den lucka som uppstod mellan anfallarens landstigningsförband längs den stora floden Sele. Terrängen kring Salerno var långt ifrån gynnsam för en amfibieoperation. Genom försvararens taktiska gruppering och dess fältarbeten förstärktes terrängens nackdelar för anfallaren.¹⁵²

Det första förhållandet som påverkade anfallaren var det stora antalet sjöminor i Salernobukten. De blev styrda till ett avstånd som för dem var ofördelaktigt med hänsyn till både landstigningskapacitet och dess artilleriunderstöd. Sjömineringen kombinerat med direktskjutande verkanssystem från kusten, medförde att fartyg blev koncentrerande och stillaliggande i ett område utanför Salernobukten. Anfallarens markbaserade jaktflyg hade begränsad aktionstid med anledning av det långa avståndet från dess baser på Sicilien, vilket medförde luckor i luftförsvaret av sjöförbanden.¹⁵³

Den för anfallaren ogynnsamma situationen exploaterades av försvararens attackflyg, vilka kunde nå verkan med bland annat radiostyrda bomber av typen Fritz X.¹⁵⁴ De upprepade tyska sjömålsföretagen med attackflyg skapade oordning och tidvis förvirring för de allierade, och de tvingades bort från deras planerade och beordrade positioner.¹⁵⁵ Det inledningsvis begränsade artilleriunderstödet tvingade de allierade att försvara sitt brohuvud med litet operativt och taktiskt djup. Till följd av detta kunde anfallaren inte sprida sig och tvingades länge, till att i det kritiska landstigningsskedet, vara exponerade

¹⁵² Gatchel, *At the Water's Edge*, s.51.

¹⁵³ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.51,53.

¹⁵⁴ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.283, 291.

¹⁵⁵ Atkinson, *The Day of Battle*, s.212.

på stranden.¹⁵⁶ Verkan av det understödjande fartygsartilleriet reducerades dock bara inledningsvis. Efterhand som anfallarens minröjning och landstigning parallellt fortlöpte ökades dess effekt. Fartygsartilleriet kom senare att tillskrivas som den viktigaste framgångsfaktorn till att anfallaren tillslut lyckades.¹⁵⁷

Det andra förhållandet var det tyska motanfall som genomfördes i samband med att anfallaren genomförde ett försök till utbrytning. Anfallet genomfördes längs floden Sele, vilken delade landstigningsstranden på mitten. Ett antal vattendrag kanaliserade den öppna terrängen ovanför landstigningsstranden och floden Sele utgjorde ett anseeligt problem för anfallaren. Sele var för bred och djup för att kunna passera med fordon.¹⁵⁸ Sele delade de landstigande förbanden och denna svaghet observerades och kunde exploateras av försvararen genom att ett kraftsamlat motanfall längs floden genomfördes.¹⁵⁹ Den kanaliserande terrängen begränsade de allierades handlingsfrihet avseende manöver och kunde endast fram- och tillbakarycka längs vattendragen. Detta tvingade anfallaren till en ogynnsam terräng, där dess anfallskraft svårligen kunde utvecklas. Motanfallet var framgångsrikt och fick de allierade att påbörja en reträtt från den södra landstigningsstranden, samt även överväga en total evakuering från Salerno.¹⁶⁰ Med understöd av fartygsartilleriet var dock försvaret av brohuvudet för starkt för tyskarna och slutligen avvärjdes motanfallet.¹⁶¹

FALKLANDSÖARNA

När anfallaren bröt ut ur brohuvudet genomfördes anfallet på två täter, en som framryckte mot Port Stanley och en mot Goose Green. Goose Green var det anfallsmål som i tid skulle angripas först, med en styrka om en bataljon.¹⁶² Beslutsunderlaget att anfälla Goose Green först grundades på en bedömning att grupperingen där kunde utgöra ett hot mot brohuvudet, samt att det antogs vara svagt försvarat. Goose Green, som var beläget ca 40 km söder om brohuvudet, skulle bli ett lämpligt och lätt första anfallsmål. Det visade

¹⁵⁶ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.53.

¹⁵⁷ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.270, 292.

¹⁵⁸ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.254.

¹⁵⁹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.51.

¹⁶⁰ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284ff, 290, 293.

¹⁶¹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.55.

¹⁶² Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.291.

sig dock att försvararens styrka var tre gånger manstarkare relativt anfallaren och att goda försvarsförberedelserna på platsen var genomförda.¹⁶³

Försvarsstriden genomfördes samordnat och med kombinerad verkan mellan flyg- och markstridskrafter. Markstridskrafterna var väl försvarsförberedda genom fältbefästningar understödda av artilleri och mineringar. Anfallaren framryckte i öppen terräng mot en försvarsberedd motståndare som hade underskattats. Försvarsstridens framgång kan indikeras med att anfallsstyrkans förmåga till taktisk manöver under en tid helt uteblev.¹⁶⁴

Även om försvararens truppbefästningarna erbjöd goda stridsställningar med visst skydd, förblev uppträdandet statiskt. Den vunna framgången exploaterades inte och befästningarna kunde efterhand bekämpas av anfallaren, vilket gjorde att försvaret slutligen bröt samman.¹⁶⁵ Menendez reserv transporterades med helikopter den 29 maj till Goose Green som förstärkning. Dessa ankom efter att försvaret hade brutit samman och kom inte till verkan.¹⁶⁶ Försvaret av Goose Green var det enda tillfälle där samordningen av kombinerade vapen lyckades och nådde effekt, dock med en temporär framgång då den inte exploaterades.

Delresultat – Alcyoneusprincipen

Utifrån indikatorerna kan i båda analysenheterna detekteras positiva utfall genom tillämpningen av principen. Samtidigt differerar resultaten mellan respektive analysenhet. Differensen består främst av omfattningen avseende utfallet i framgång. I fallet Salerno är utfallet av framgången inledningsvis att amfibieoperationen som helhet fördröjs i landstigningsskedet. Därefter är utfallet i utbrytningsskedet från brohuvudet att anfallaren påverkas till den grad att evakuering övervägs.¹⁶⁷

Relativt Salerno var utfallet av slaget vid Goose Green, i fallet Falklandsöarna, endast en begränsad taktisk framgång för försvararen. Utmaningar i den befintliga terrängen hade

¹⁶³ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.552f,558f; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.303, 312.

¹⁶⁴ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.303ff, 307f, 310.

¹⁶⁵ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.307.

¹⁶⁶ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.299, 309, 329.

¹⁶⁷ Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.284ff, 290, 293.

av försvararen förstärkts i båda fallen, genom att anfallaren tvingats in i terräng och situation där dess anfallskraft och effekt av verkanssystem påtagligt reducerats.¹⁶⁸ I båda fallen har dock inte försvararen förmått att exploatera framgången. I fallet Salerno nådde försvararen tillslut en kulmination i det genomförda motanfallet.¹⁶⁹ Vid Goose Green bröt försvaret slutligen samman med anledning av dess statiska uppträdande. Anfallaren kunde genom utnötning succesivt nedkämpa försvararens stridsställningar och dimensionerande verkanssystem.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.303ff, 307f, 310.

¹⁶⁹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.55.

¹⁷⁰ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.307.

5. Avslutning

5.1 Inledning

Detta avslutande kapitel består inledningsvis av en återkoppling till undersökningens syfte och vetenskapliga problem. Därefter redovisas resultat och slutsatser som inkluderar svar på den ställda forskningsfrågan. Därefter genomförs en resultatdiskussion inkluderat en återkoppling till undersökningens resultatvaliditet. Kapitlet avslutas med förslag på vidare forskning.

5.2 Syftet och det vetenskapliga problemet

Undersökningens syfte har varit att i den specifika kontexten som kustförsvarsoperationen har att verka i, bringa förståelse för hur framgång kan förklaras. För att åstadkomma detta har förklaringskraften av Leonhards teoretiska modell avseende kombinerade vapen prövats de två empiriska fallen, Salerno 1943 och Falklandsöarna 1982. Undersökningens vetenskapliga problem har utgjorts av att samtidigt som kustförsvar för en kuststat anses vitalt, är den teori avseende dess genomförande svagt utvecklat. Utfallet av undersökningen utgör ansatsen att utveckla teori av kustförsvarsoperationers genomförande.

5.3 Resultat och slutsatser

Undersökning utgår från ett forskningsproblem som är relaterat till en identifierad forskningslucka avseende genomförandet av gemensamma kustförsvarsoperationer. Bidraget till forskningsläget utgörs av det utfall som kan påvisas av genomförd analys. Genomförd empirisk prövningen i kontexten av gemensamma kustförsvarsoperationer har stärkt Leonhards teori avseende dess förklaringskraft. I sammanhanget är det dock angeläget att understryka att det krävs mer än att endast beakta teorins principer, då framgångarna annars riskerar att bli momentana.

Centralt i resultatet är svaret på undersökningens forskningsfråga; *Hur kan teori avseende kombinerade vapen förklara framgång i kontexten av gemensamma kustförsvarsoperationer?*

Resultaten från analysen visar att det finns ett samband mellan tillämpning av kombinerade vapen enligt Leonhards principer och graden av framgång i kustförsvarsstriden. Principerna har mellan sig kausala samband, där effekter i den ena principen kan leda, men inte automatiskt, till effekter på nästföljande princip. Undersökningen visar också att det finns ett samband mellan förmågan att exploatera en vunnen framgång och dess varaktighet och effekt. Oförmågan att följa upp en framgång skapad genom ett lyckat beaktande av principerna blir endast temporär.

Med anledning av rådande säkerhetspolitiska situation och utveckling har betydelsen av Sveriges nationella försvar ökat. Med anledning av detta har också betydelsen av förmågan till kustförsvar ökat. Undersökningens resultat tillför kunskap som i sammanhanget är relevant ur både ett militärteoretiskt och militärpraktiskt perspektiv. Genom att Leonhards teori erbjuder ett sätt att både förstå och förklara framgångsfaktorer, berikar undersökningen befintlig kustförsvarsteori genom att tillföra ett konceptuellt genomförandeperspektiv. Leonhards teori är från början utvecklat i den marktaktiska kontexten, men har i undersökningen visat att den har en förklaringskraft även i gemensamma kustförsvarsoperationer.

Detta resonemang kan förklaras utifrån analysen baserad på operationaliseringens indikatorer. Identifierade samband förklaras med begreppen orsak och verkan. Det komplementära i fallet Salerno utgörs av sjömineringen kombinerat med mark- och flygstridskrafter som ledde till att försvararens sårbarhet inledningsvis skyddades. Detta mot anfallarens förmåga till indirekt bekämpning och snabb landstigning.¹⁷¹ Samordningen av försvararens stridskrafter och dess verkanssystem gav multiplikatoreffekter i verkan, då landstigningen angreps samordnat i flera dimensioner.¹⁷² Dilemmaprincipen är verkan som tillfogats av orsaken ur den komplementära principen. Sjömineringen kombinerat med mark- och flygstridskrafterna

¹⁷¹ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.52.

¹⁷² Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.247, 261, 274.

utsatte anfallaren för ett olösligt dilemma vilket ledde till att dennes svagheter exponerades. I Salerno utgörs dessa exponerade svagheter främst av den långsamma och relativt oskyddade landstigningen.¹⁷³ Därefter följer att Alcyoneusprincipen till del är en verkan av orsakerna från den komplementära och dilemmaprinciperna. Vid landstigningen blev anfallaren hårt ansatt och fick inledningsvis svårt att utveckla anfallskraft i ett begränsat brohuvud. Anfallaren tvingades in i en ofördelaktig terräng som genom sin kanalisering återigen hindrade denne att utveckla anfallskraft.¹⁷⁴ Försvararens motanfall avväjdes dock slutligen vilket orsakades av anfallarens relativa styrkeöverlägsenhet avseende eldkraft, från främst fartygsartilleri. Försvararens förband når också kulmination till den grad att erhållna framgångar inte bedöms kunna tillvaratas, utan förbanden måste överge stridskontakt i syfte att kunna uppta fördröjningsstrid längre in i landet.¹⁷⁵

I fallet Falklandsöarna förhåller det sig annorlunda då den komplementära principen mellan stridskrafter och dess verkanssystem i stort misslyckas att samordnas. Samordningen av försvaret mot de för anfallarens kritiska skeden såsom landstigning, upprättande av brohuvud och utbrytning där ur, uteblir helt.¹⁷⁶ Det kan dock noteras att vid slaget om Goose Green är indikatorerna från den komplementära principen interrelaterade avseende orsak och verkan med Alcyoneusprincipen. Detta då försvararen genom att lyckas samordna verkanssystem från både mark- och flygstridskrafter, uppnår multiplikatoreffekter. Att britterna tvingades anfalla med lätt infanteri i öppen terräng mot en befäst försvarare, medförde att anfallarens förmåga till manöver under en tid helt uteblev.¹⁷⁷ Argentinarerna lyckades exploatera en kritisk svaghet i sitt presenterade operativa dilemma. Dilemmat bestod i ett kraftsamlat försvar kring tyngdpunkten Port Stanley i kombination med attackflygets sjömålsförmåga. Verkan av detta blev att anfallaren tvingades landstiga långt från sitt anfallsmål.¹⁷⁸ Att bekämpa de nödvändiga helikopterresurserna orsakade en långsam framryckningshastighet och utdragna underhållslinjer, vilket i sig mynnade ut i en verkan av riskerad kulmination.¹⁷⁹

¹⁷³ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.53; Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.269.

¹⁷⁴ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.53; Morison, *Sicily - Salerno - Anzio*, s.254.

¹⁷⁵ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.55.

¹⁷⁶ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.260.

¹⁷⁷ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.303ff, 307f, 310,435.

¹⁷⁸ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.216f, 223, 232.

¹⁷⁹ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.560.

Detta faktum har en relation med Alcyoneusprincipen, då anfallaren tvingades att exponera sig i öppen och svårframkomlig terräng som för denne var ofördelaktig. Det fortsatta markkriget var för anfallaren tidsödande med hänsyn till de långsamma framryckningarna till fots och de utdragna underhållslinjerna. Mellan anfallet vid Goose Green och slaget om Port Stanley förlöpte två veckor.¹⁸⁰ Försvararens oförmåga till samordning och dess passivitet var bidragande orsaker till att framgången inte kunde exploateras. Ett enda motanfall kom till verkan och det är under de sista striderna kring Port Stanley.¹⁸¹ Samordningen av strid mot de för anfallarens kritiska skeden såsom landstigning, upprättande och utbrytning ur brohuvud uteblev.¹⁸²

5.4 Resultatdiskussion

Beträffande undersökningens teoriutvecklande ansats är redovisade slutsatser ett bidrag i sig. Slutsatserna kan möjligtvis dras längre genom att förena undersökningens resultat tydligare med befintlig kustförvarsteori. Samtidigt måste det beaktas att när slutsatserna dras längre minskar också validiteten. Följande resonemang kan däremot utgöra fortsatt tankegodsd beträffande utveckling av kustförvarsteori. Utifrån den ryska sjömaktstänkaren Boykov, måste kustförsvaret karaktäriseras av *aggressivitet* och *beslutsamhet*.¹⁸³ Han utvecklar detta relativt sparsamt, men om dessa värdeord belyses utifrån Leonhards erbjuds ett sätt att förstå dem tillsammans. Detta genom att aggressiviteten och beslutsamheten består i förmågan att exploatera framgång utifrån en princip omedelbart till en annan. Exploateras inte framgången blir utfallet i bästa fall en fördröjning av anfallaren. Operationskonsten i detta bygger på att försvararen har förmågan att exploatera dessa framgångar vid rätt tillfälle.

En återkoppling till skalförvarsresonemanget, som flertalet av undersökningens refererade sjömaktstänkare förhåller sig till, kan det noteras några intressanta fenomen. I varje lager kan det identifieras för anfallaren kritiska tillfällen. Det är vid dessa kritiska tillfällen som motståndarens styrka ska göras irrelevant. Något som Leonhard framhåller som det övergripande syftet med kombinerade vapen.¹⁸⁴ I det första lagret är

¹⁸⁰ Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.323, 336.

¹⁸¹ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.445f; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.385.

¹⁸² Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.260.

¹⁸³ Boykov, "Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations.", s.82f.

¹⁸⁴ Leonhard, *The Art of Maneuver*, s.91f.

sjötransporten kritisk, då konsekvensen av att förlora fel fartyg kan var oöverskådliga. I det andra lagret är landstigningsskedet kritiskt, innan fotfästet i brohuvudet är etablerat är anfallskraften in mot land svag. I det tredje lagret utgörs det kritiska tillfället av att utbrytning kan ske. Sker det för tidigt riskerar anfallaren kulmination. Sker det för sent har försvararen hunnit vidtagit motåtgärder, samt att stora förbandsvolymmer koncentrerats som lätta mål i brohuvudet. Det är rimligt att vid dessa kritiska tillfällen kraftsamla försvararens ansträngningar till att göra motståndarens styrka irrelevant.

Boykovs *beslutsamhet* kan utgöras av denna kraftsamling som genomförs utifrån Leonhards tre principer. Boykovs *aggressivitet* kan utgöras av att exploatera och förstärka de framgångar som uppnås efter tillämpning av en eller flera av Leonhards principer. Resonemanget i ovanstående stycke går förbi det vetenskapliga resultatet, där slutsatserna kan dras längre samt att teorikategorierna kan kombineras.

Det måste beaktas att resultatresonemanget ovan bygger på att fallen analyserats utifrån Leonhards principer och operationaliseringens indikatorer, vilket kan betraktas som en begränsning i undersökningen. Detta är i sig en avgränsning från andra förklaringsfaktorer som har haft påverkan inom undersökningens analysenheter. Att exempelvis det argentinska försvaret av Falklandsöarna påverkades av dess stridsmoral och ledarskap hade en påverkan.¹⁸⁵ Att Kesselring förvägrades förstärkning från Rommel i norr utgör ett exempel i fallet Salerno.¹⁸⁶ I ett större sammanhang kan inte dessa faktorer helt uteslutas. Samtidigt fokuserar undersökningen på utfallet av tillämpningen av Leonhards principer, oavsett yttre omständigheter, för att eftersträva god validitet. Avseende undersökningens slutsatser och generaliseringsambition, måste det beaktas att undersökningen endast analyserat två historiska fall vilka belysts utifrån ett relativt begränsat teoretiskt perspektiv. Generaliserbarheten till nutid kan inte genomföras utan att omsorgsfullt beakta teknik- och taktikutvecklingen. Särskilt kan det beaktas vad som är trender för den tid och det tillfälle som analysenheterna representerar, relativt vad som är generella konstanter.

¹⁸⁵ Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, s.736; Hastings & Jenkins, *Slaget om Falklandsöarna*, s.215.

¹⁸⁶ Gatchel, *At the Water's Edge*, s.50.

Resultatvaliditeten, huruvida undersökningen har mätt det den avsåg att mäta, kan bäst utvärderas när analysen är genomförd. Denna process har inte varit utan utmaningar, men noga genomtänkta processteg har genomgående eftersträvat hög resultatvaliditet. Denna process består av att först uppnå en hög begreppsvaliditet, genom att eftersträva god överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationella indikatorer, därefter uppnå en god reliabilitet genom att undvika osystematiska och slumpmässiga fel.¹⁸⁷ Gällande begreppsvaliditeten utgör operationaliseringens indikatorer det vitala ur Leonhards respektive princip. Här finns en viss möjlighet till att dessa kan ha uttolkats på ett annat sätt än vad Leonhard möjligen åsyftar. Samtidigt är de väl förklarade och relativt enkla vilket borgar för att felet ska vara marginellt. Gällande reliabiliteten är det inte lika enkelt då analysen byggts på noggrann läsning av flera källor. Detta processteg har i undersökningen varit utmanande då det inte med säkerhet går att utesluta osystematiska och slumpmässiga fel. Den kvalitativa textanalysen genomförs med utgångspunkt i undersökningens analysverktyg. Här finns en risk för viss subjektivitet i de tolkningar som görs av erhållet material och empiri.

5.5 Förslag på vidare forskning

I syfte att stärka den externa validiteten och generaliseringsambitionen kan undersökningen repeteras på andra fall av kustförvarsoperationer. Att göra om undersökningen är det metodologiskt säkraste tillvägagångssättet att stärka tilltron till resultaten.¹⁸⁸ Detta kan genomföras både såsom kvalitativ eller kvalitativ studie.

Undersökningen är avgränsad till den teoretiska föreställningen avseende kombinerade vapen som konstruerats av Robert Leonhard. I ändamålet att bredda perspektivet från denna avgränsning samt att undersöka huruvida det föreligger multipla förklaringsfaktorer eller samspelsfaktorer, kan det vara användbart att analysera samma forskningsproblem men med andra teoretiska föreställningar.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.57f, 63.

¹⁸⁸ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s.161,168.

¹⁸⁹ Esaiasson, et. al., *Metodpraktikan*, s118f.

6. Litteratur och referensförteckning

6.1 Litteratur

Atkinson, Rick, *The Day of Battle, the War in Sicily and Italy, 1943-1944*, (New York: Picador, 2007).

Esaiasson, Peter, Gilliam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4. Uppl., (Stockholm: Nordstedts Juridik, 2012).

Finkel, Meir, *On flexibility, Recovery from Technological and Doctrinal Surprise on the Battlefield*, (Stanford: Stanford University Press, 2011).

Gatchel, Theodore, L, *At the Water's Edge, Defending Against the Modern Amphibious Assault*, (Annapolis: Naval Institute Press, 1996).

Hastings, Max & Jenkins, Simon, *Slaget om Falklandsöarna*, (Viken: Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek, 2005).

House, Jonatan, M., *Combined Arms Warfare in the Twentieth Century*, (Lawrence: University Press Kansas, 2001).

Jordan, David, Kiras, James, Lonsdale, David, Speller, Ian, Tuck, Christopher, C. Walton, Dale, *Understanding Modern Warfare*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).

Lawrence Freedman, *The Official History of the Falklands Campaign*, Vol. 2, (Abingdon: Routledge, 2005).

Leonhard, Robert, R., *The Art of Maneuver – Maneuver-Warfare Theory and AirLand Battle*, (Novato, CA: Presidio Press, 1991).

Morison, Samuel, Eliot, *Sicily - Salerno - Anzio, January 1943-June 1944*, (Annapolis: Naval Institute press, 2011).

Speller, Ian, *Understanding Naval Warfare*, (Abingdon: Routledge, 2014).

Speller, Ian & Tuck, Christopher, *Amphibious Warfare, Strategy and Tactics from Gallipoli to Iraq*, 2. Uppl., (London: Amber books, 2014).

Till, Geoffrey, *Seapower, A Guide for the Twenty-First century*, 3 uppl., (New York: Routledge, 2013).

Thurén, Torsten, *Källkritik*, (Stockholm: Liber, 2005).

Vego, Milan, *Naval strategy and operations in narrow seas*, 2 uppl., (London: Routledge, 2003).

Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2004).

6.2 Artiklar, Rapporter, andra källor

Boykov, Leonid, Viktorovich, "Developments in Coastal Defense and the Amphibious Anti-Landing Operations.", *Military Thought*, Vol. 14:2, 2005, s.76-85.

Britz, Malena & Westberg, Jacob, "Sveriges Återtåg till Närområdet", *Internasjonal politikk*, Universitetsforlaget, Årgång 73:3, 2015, s.423–31.

Børresen, Jacob, "The Seapower of the Coastal State", *Journal of strategic studies*, Vol. 17:1, 1994, s. 148-175.

Ellis Group, "21st Century Combined Arms – Maximizing combat power, flexibility and responsiveness", *Marine Corps Gazette*, Vol. 100:12, December 2016, s.21-28.

Försvarsmakten, *Marinens utveckling*, (Karlskrona: Sjöstridsskolan, 2013).

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin – MSD 16*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2016).

Försvarsmakten, *Taktikreglemente för marinstridskrafterna – TRM 1(A)*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2010).

6.3 Elektroniska källor

Svenska akademins ordlista, 14 uppl. "Dialektik", www.svenska.se, 2015, (Hämtad 2017-12-23).

Försvarshögskolan, "Militärhistoriens roll inom krigsvetenskap", <http://www.fhs.se/sv/forskning/forskningsomraden/militarhistoria/>, 2017, (Hämtad 2018-01-22).